

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра технологічної та професійної освіти

«До захисту допускаю»
завідувач кафедри технологічної
та професійної освіти,
доктор педагогічних наук, професор
_____ Леонід ОРШАНСЬКИЙ
« ____ » _____ 2025 р.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ
УЧНІВ ІЗ ВИДАМИ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ НА
УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Спеціальність 014.10 Середня освіта (Технології)

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації – *вчитель технологій, вчитель інформатики*

Автор роботи: СТОЙКО Микола Леонідович _____
підпис

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент

ПАГУТА Мирослав Вікторович _____
підпис

Дрогобич, 2025

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Завідувач кафедри

24.10.2024 р.

(підпис)

(дата)

ЗАВДАННЯ

на підготовку магістерської роботи

1. Тема «Організаційно-методичні аспекти ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій».

2. Керівники –кандидат пед. наук, доцент Пагута М.В.

3. Студент – Стойко Микола Леонідович.

4. Перелік питань, що підлягають висвітленню у кваліфікаційній роботі:

1) проаналізувати теоретичні аспекти ознайомлення старшокласників із видами художньої обробки деревини на уроках технологій;

2) розкрити особливості організації процесу ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій;

3) розкрити методичні аспекти ознайомлення старшокласників із видами художньої обробки деревини на уроках технологій.

5. Список рекомендованої літератури:

1. Варій М. Й. Загальна психологія: підручник для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 1007 с.

2. Глушак Д.Д. Посібник з художньої обробки деревини. 2012. 301 с.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hlushak_DD/Posibnyk_z_khudozhnoi_obrobky_derevyny.pdf

3. Гончар С.О. Принципи сучасного трудового навчання: контекст компетентнісного підходу. Технологічна освіта. 2018. №4. С. 15-21.

4. Ільченко В.О. Теоретико-методичні засади формування творчої активності учнів у процесі трудового навчання. Харків: Основа, 2004. 246 с.

5. Коберник О. Дидактичні основи сучасного уроку трудового навчання. Трудова підготовка в закладах освіти. 2003. № 2. С. 3-7.

6. Лазарев М.І. Методика трудового навчання: навчальний посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2005. 328 с.

7. Мельниченко В.І. Основи художньої обробки деревини: навч. посібник. Київ: Либідь, 2012. 272 с.

8. Методичні рекомендації щодо викладання технологій / трудового навчання та креслення у 2024/25 н.р. URL: <https://drive.google.com/file/d/1vMOWMrohVpkiRpNSbq3MSRUKmmXXzgLn/view>

9. Мусієнко В.Д. та ін. Прилучення учнів до національної культури в процесі трудового навчання: навч.-метод. посібник (5-11 класи). Київ: ДОД НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1998. 86 с.

10. Станкевич М. Українське художнє дерево XVI-XX ст. Львів, 2002. 480 с.

11. Технології 10-11 класи (рівень стандарту): навчальна програма. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/tehnologiyi-ostatochnij-variant-10.11.17.docx>

12. Технології 10-11 класи (профільний рівень). Спеціалізація «Деревообробка»: навч. програма ЗЗСО. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/tehnologiyi-profilni.zip>

№ з/п	Назва етапу	Термін виконання	Термін звіту перед керівником, кафедрою
1.	Вивчення й аналіз псих.-педагогічної, методичної та спец. літератури; визначення вихідних положень дослідження (об'єкт, предмет, методи); формулювання мети; постановка завдань.	до 03.12.2024 р.	17.12.2024 р.
2.	Підготовка 1-го розділу роботи.	до 15.04.2025 р.	25.04.2025 р.
3.	Підготовка 2-го розділу роботи.	до 16.09.2025 р.	24.09.2025 р.
4.	Формування висновків. Оформлення роботи.	до 28.10.2025 р.	31.10.2025 р.
5.	Перевірка роботи на плагіат	до 14.11.2025 р.	21.11.2025 р.
6.	Попередній захист роботи і рецензування.	до 24.11.2025 р.	28.11.2025 р.

7. Дата видачі завдання – 24.10.2024 р.

8. Термін подачі роботи керівнику – 07.11.2025 р.

9. З вимогами до виконання роботи і завданням ознайомлений _____ Стойко М.Л.

10. Керівник _____ Пагута М.В.

ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Тема: «Організаційно-методичні аспекти ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій».

Оцінка за стобальною шкалою: _____

Оцінка за національною чотирибальною шкалою: _____

Коротка мотивація захисту:

[illegible]

Голова ЕК _____
 дата _____ підпис _____ прізвище та ініціали _____
 Секретар ЕК _____
 підпис _____ прізвище та ініціали _____

АНОТАЦІЯ

Стойко М.Л. Організаційно-методичні аспекти ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій. – Рукопис.

Магістерська робота присвячена комплексному аналізу та обґрунтуванню організаційно-методичних засад ознайомлення старшокласників із видами художньої обробки деревини на уроках технологій. У дослідженні розкрито теоретичні основи художньої обробки деревини як складника технологічної та естетичної підготовки учнів, охарактеризовано її роль у формуванні ключових, предметних та міжпредметних компетентностей старшокласників. На основі аналізу психолого-педагогічних чинників визначено вікові особливості учнів старшої школи, які впливають на їхню мотивацію, пізнавальну активність та здатність до творчої діяльності з художньої обробки деревини.

У роботі обґрунтовано методологічні засади процесу ознайомлення з видами художньої обробки деревини, зокрема компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований і проєктно-технологічний підходи. Запропоновано організаційно-методичну структуру, що включає змісту, добір методів навчання, оптимізацію форм організації діяльності, створення безпечного й творчо стимулювального освітнього середовища, поетапність практичної роботи та інструментально-технологічне забезпечення. Значну увагу приділено розробленню методичних рекомендацій щодо поетапного формування в учнів умінь і навичок у процесі художньої обробки деревини.

Ключові слова: художня обробка деревини, старшокласники, технологічна освіта, методика навчання, організаційно-методичні засади, компетентнісний підхід, творча діяльність.

SUMMARY

Stoiko M.L. Organizational and Methodological Aspects of Introducing Students to the Types of Artistic Woodworking at Technology Lessons. – Manuscript.

The master's thesis is devoted to a comprehensive analysis and substantiation of the organizational and methodological foundations for introducing high school students to various types of artistic woodworking during technology lessons. The research reveals the theoretical foundations of artistic woodworking as a component of students' technological and aesthetic education and outlines its role in developing key, subject-specific, and cross-curricular competencies of high school learners. Based on an analysis of psychological and pedagogical factors, the study identifies age-related characteristics of senior students that influence their motivation, cognitive activity, and creative engagement in artistic woodworking.

The work substantiates methodological approaches to teaching artistic woodworking, including the competency-based, activity-based, learner-centered, and project-technological approaches. An organizational and methodological structure is proposed, incorporating content selection, appropriate teaching methods, optimal forms of organizing learning activities, the creation of a safe and creatively stimulating educational environment, a step-by-step structure of practical work, and adequate technical and instrumental support. Particular attention is paid to the development of methodological recommendations for the gradual formation of students' skills and abilities in the process of artistic woodworking.

Keywords: artistic woodworking, high school students, technology education, teaching methodology, organizational and methodological foundations, competency-based approach, creative activity.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ	
СТАРШОКЛАСНИКІВ ІЗ ВИДАМИ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ	
ДЕРЕВИНИ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ	5
1.1. Роль художньої праці у формуванні особистості учня на	
уроках технологій	5
1.2. Сутність та види художньої обробки деревини	8
1.3. Вікові та психолого-педагогічні особливості залучення	
старшокласників до художньої обробки деревини в процесі навчання	
технологій	16
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-	
МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ ІЗ ВИДАМИ	
ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ	24
2.1. Методологічні засади ознайомлення учнів із видами	
художньої обробки деревини на уроках технологій	24
2.2. Особливості організації процесу ознайомлення учнів із видами	
художньої обробки деревини на уроках технологій	29
2.3. Методичні аспекти ознайомлення старшокласників із видами	
художньої обробки деревини на уроках технологій	37
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	60
Додаток А. Поурочно-тематичне планування занять з художньої	
обробки деревини: Контурне різьблення (10 клас)	60
Додаток Б. План-конспект комбінованого уроку на тему «Художня	
обробка деревини. Основи контурного різьблення: прийоми,	
інструменти, правила безпеки»	61
Додаток В. План-конспект уроку формування умінь та навичок на	
тему «Практичне опрацювання базових елементів контурного	
різьблення»	65

ВСТУП

Сучасний етап розвитку української освіти характеризується посиленням уваги до формування в учнів умінь творчо мислити, критично оцінювати інформацію та застосовувати здобуті знання у практичній діяльності. У цьому контексті особливого значення набуває технологічна освіта, яка інтегрує інтелектуальний, практичний і художньо-естетичний досвід учнів. Одним із важливих напрямів цієї галузі є художня обробка деревини – діяльність, що поєднує технічні операції, елементи декоративно-ужиткового мистецтва, основи дизайну та національні культурні традиції.

Художня обробка деревини є традиційним для України видом декоративно-ужиткової діяльності, який володіє значним потенціалом для розвитку особистості старшокласників. Вона сприяє розвитку просторового мислення, творчості, естетичного смаку, навичок ручної праці та здатності до самовираження. Ефективність ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій у значній мірі залежить від правильної організації та методики навчання.

Тому, **темою магістерської роботи** є «Організаційно-методичні аспекти ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій».

Об'єкт дослідження – процес навчання старшокласників на уроках технологій.

Предмет дослідження – організаційно-методичні аспекти ознайомлення старшокласників із видами художньої обробки деревини на уроках технологій.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати та розробити методичні засади організації ефективного процесу ознайомлення старшокласників із видами художньої обробки деревини на уроках технологій та визначити умови, що сприяють формуванню інтересу й творчої активності учнів.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні аспекти ознайомлення старшокласників із

видами художньої обробки деревини на уроках технологій.

2. Розкрити особливості організації процесу ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій

3. Розкрити методичні аспекти ознайомлення старшокласників із видами художньої обробки деревини на уроках технологій.

Для розв'язання поставлених завдань було застосовано такі **методи дослідження**: теоретичні (аналіз, синтез, систематизація педагогічних джерел; узагальнення наукових підходів), емпіричні (спостереження, анкетування) тощо.

Теоретичне значення роботи полягає у розкритті організаційних та методичних аспектів ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій

Практичне значення роботи полягає у тому, що її результати можуть бути використані вчителями технологій у своїй практичній діяльності, а також студентами при підготовці рефератів, курсових, бакалаврських та магістерських робіт.

Апробація роботи: результати роботи доповідалися на засіданні кафедри технологічної та професійної освіти й опубліковані у збірнику матеріалів XII-ї міжнародної науково-практичної конференції студентів та викладачів факультету фізики, математики, економіки та інноваційних технологій Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Пагута М., **Стойко М.** Організаційно-методичні аспекти ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій. *Матеріали XII-ї Міжнародної науково-практичної конференції “Актуальні проблеми сучасної науки”* / За редакцією Юрія Матуріна, Ігоря Столярчука. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2025. 698 с. С. 573-576.

Структура роботи. Магістерська робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ІЗ ВИДАМИ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Роль художньої праці у формуванні особистості учня на уроках технологій

В основі художньої обробки деревини лежить художня праця. Художня праця займає особливе місце у формуванні особистості старшокласника, оскільки поєднує інтелектуальний, емоційний, естетичний і практичний досвід. На відміну від суто теоретичних видів навчальної діяльності, робота з матеріалом – зокрема деревиною – забезпечує безпосереднє проживання творчого процесу, коли учень водночас мислить, відчуває, експериментує та втілює задум у реальному предметі. Саме тому художня праця забезпечує їх практичне втілення, організовуючи простір, де старшокласник може проявити цілісність власного розвитку [2; 5; 10].

Передусім художня праця сприяє становленню практичного інтелекту, який формується через взаємодію учня з матеріалом. Деревина має природні властивості, що вимагають уважності, аналізу й адаптації рішень: текстура, напрям волокон, твердість, чутливість до різних інструментів. Працюючи з такими особливостями, старшокласник переходить від абстрактних міркувань до конкретних розрахунків, порівнянь і технічних суджень. Це розвиває вміння прогнозувати результат, шукати оптимальні способи виконання операцій та критично оцінювати власні дії. Уміння поєднувати художній задум із технологічними вимогами стає основою розвитку технологічної культури й творчо-конструкторського мислення [10].

Не менш важливою є роль художньої праці у становленні емоційно-вольової сфери учня. На відміну від короткочасних інтелектуальних вправ, робота над виробом є тривалим, поетапним процесом, що вимагає терпіння, внутрішньої зібраності й уважності до деталей. Виконуючи різьблення чи випалювання, старшокласник навчається керувати темпом роботи, силою

натиску, послідовністю дій [5; 17]. Така діяльність природно формує витримку, акуратність, уважність і здатність долати труднощі, адже будь-яка помилка потребує або виправлення, або пошуку альтернативного рішення. Тому художня праця виступає ефективним середовищем для розвитку самодисципліни та відповідальності, які є критично важливими для особистісної зрілості.

Суттєвим є також вплив художньої праці на емоційно-ціннісну сферу. У процесі створення авторського виробу учень переживає широкий спектр емоцій – від інтересу та натхнення до зосередженості й задоволення від завершеного результату [17]. Ці переживання надають діяльності особистісного сенсу: виріб стає не просто завданням, а відображенням індивідуальних виборів, фантазії та естетичного бачення. Емоційний зв'язок із власною творчістю зміцнює внутрішню мотивацію, формує позитивне ставлення до праці та цінність роботи руками, що є важливим у сучасному цифровому середовищі, де матеріальний досвід часто відходить на другий план.

Художня праця також відкриває простір для самовираження та самоствердження. Старшокласники прагнуть проявити індивідуальність, і художня обробка деревини надає для цього широкі можливості: вибір техніки, стилю, композиції, декоративних елементів. Створений учнем виріб є унікальним, а тому може стати засобом демонстрації власних здібностей, інтересів і авторського стилю [34, с. 6-10]. Виставки, презентації та обговорення творчих робіт сприяють формуванню соціально значущого досвіду, коли підліток отримує визнання, відчуває власний внесок і здобуває впевненість у своїй компетентності [35].

Особливе значення художня праця має для розвитку комунікативних і соціальних навичок. Хоч сам процес обробки деревини може бути індивідуальним, він часто супроводжується груповими формами роботи – обговоренням ідей, взаємодопомогою, аналізом різних способів виконання, презентацією результатів. Така взаємодія сприяє формуванню здатності

аргументувати рішення, приймати інші точки зору, конструктивно висловлювати зауваження та співпрацювати в команді. Уроки технологій з акцентом на художній діяльності створюють умови для розвитку культури професійного спілкування та естетичного смаку [18].

Крім того, художня праця виступає засобом розвитку ціннісних орієнтацій. Робота з деревиною дозволяє учням усвідомити значення матеріальної культури, українських мистецьких традицій, історичної спадщини декоративно-ужиткового мистецтва. Знайомство з народними техніками різьблення, інтарсії чи декоративної обробки формує повагу до культурної спадкоємності, розуміння значущості художньої праці та творчої майстерності [29]. Таким чином, художня діяльність стає чинником виховання естетичного смаку, національної ідентичності й культурної свідомості.

Окремого значення набуває вплив художньої праці на професійне самовизначення [33]. Створюючи власні вироби, старшокласники мають можливість оцінити власні здібності й інтереси у сфері дизайну, інженерії, декоративного мистецтва чи деревообробних технологій. Практичний досвід допомагає їм краще зрозуміти вимоги відповідних професій, сформувати уявлення про можливості творчої та технологічної діяльності, а інколи – визначити напрям подальшої освіти [15; 33].

Отже, художня праця на уроках технологій є не просто засобом формування технічних умінь. Вона виступає багатовимірним педагогічним ресурсом, що впливає на інтелектуальний, емоційний, соціальний і ціннісний розвиток старшокласників. Через творчо-практичну діяльність учні здобувають досвід самостійності, відповідальності, естетичного мислення та внутрішньої мотивації до навчання. У контексті вивчення художньої обробки деревини вона стає важливим механізмом формування цілісної, свідомої й творчо активної особистості, яка здатна аналізувати, відчувати, творити та нести відповідальність за результат власної діяльності.

1.2. Сутність та види художньої обробки деревини

Художня обробка деревини є особливим видом предметно-практичної діяльності, у якій технічні прийоми поєднуються з естетичним задумом, а матеріал стає засобом вираження творчої ідеї. Це не просто технологічна операція чи виготовлення побутового виробу, а процес, у якому дерево перетворюється на художньо завершений об'єкт – декоративний, утилітарно-художній або символічний [29]. На відміну від стандартної столярної роботи, у художній обробці акцент зміщується з функціональності на образність, авторську інтерпретацію та декоративне опрацювання форми.

Художня обробка деревини має глибокі історичні корені й розглядається як одна з найдавніших форм матеріальної творчості людства. Від початку становлення культури дерево супроводжувало людину у повсякденному житті, виконуючи не лише утилітарну, а й символічну та естетичну функції. Уже перші знаряддя праці, культові атрибути та предмети побуту мали декоративні елементи, що свідчить про органічне поєднання практичної та художньої діяльності. Саме з цієї синкретичної єдності бере початок традиція художньої обробки деревини [2; 29].

У різних цивілізаціях дерево набувало особливого культурного значення. У народів Європи та Азії воно виступало не лише конструктивним матеріалом, а й носієм світоглядних уявлень. Орнаменти, вирізьблені на дерев'яних предметах, нерідко мали магічний або захисний зміст, відображали міфологічні сюжети, природні ритми чи соціальні символи [6]. Дерев'яні вироби слугували важливим засобом комунікації поколінь, оскільки через технологію, форму й декоративний мотив передавалися культурні коди та ремісничий досвід [2; 16; 29].

Українська традиція художньої обробки деревини формувалася під впливом природного середовища, побутових потреб і локальних культурних особливостей. Багатство лісових ресурсів сприяло розвитку різьблення, токарства, інтарсії, виконання декоративних накладок та конструктивно-орнаментальних форм. У традиційній матеріальній культурі українців дерево

відіграло ключову роль: з нього виготовляли елементи житла, хатнє начиння, знаряддя праці, культові та обрядові предмети. При цьому майстри прагнули не лише забезпечити функціональність виробу, а й надати йому виразного естетичного характеру, що відображалося у різноманітності локальних стилів – від гуцульської геометричної різьби до подільських декоративних мотивів [14; 29].

Значний розвиток художньої обробки деревини спостерігався в епоху середньовіччя та раннього модерну, коли дерево стало основою для архітектурного декору, іконостасів, меблів та ужиткових виробів. Релігійні й світські майстерні формували власні школи техніки, орнаментики та композиції. У цей період з'являються більш складні технології – рельєфна різьба, ажурне вирізування, накладна пластика, інкрустація різними породами деревини чи іншими матеріалами. Кожен регіон виробив свої характерні особливості, зумовлені естетичними уподобаннями громади, природними ресурсами та доступністю інструментів [29].

Подальший розвиток художньої обробки деревини був тісно пов'язаний із модернізацією суспільства та появою нових стилістичних течій у мистецтві. Епохи бароко, класицизму, модерну зумовили зміни у формотворенні, декоративних акцентах і технічних прийомах. Майстри активно використовували дерево як матеріал, здатний передавати складну пластику, гнучкі лінії та виразні контрасти. Значного поширення набули техніки маркетрі та інтарсії, що дозволяли створювати композиції з різних порід деревини, поєднуючи технологічну віртуозність із художньою витонченістю [22; 29].

У XX–XXI століттях художня обробка деревини продовжує розвиватися, поєднуючи традиційні техніки з новими технологічними можливостями. Сучасні майстри використовують лазерне різьблення, комбінують дерево з металом, текстилем, смолами, створюють авторські інтерпретації історичних мотивів. Проте базові принципи – повага до природних властивостей матеріалу, розуміння композиційних законів,

гармонійне поєднання техніки та мистецтва – залишаються незмінними й зберігають свій педагогічний потенціал [29].

Історичний розвиток художньої обробки деревини відображає тривалий шлях еволюції людської творчості: від простих утилітарних форм до складних декоративно-мистецьких виробів. Цей досвід становить важливий культурний фундамент, на якому базується сучасна технологічна освіта. Знайомство учнів із історичним і культурним контекстом художньої обробки деревини сприяє не лише оволодінню технічними прийомами, а й вихованню ціннісного ставлення до національної спадщини, традицій ремесла та матеріальної культури [29].

У педагогічному контексті художня обробка деревини розглядається як діяльність, що інтегрує знання про матеріал, технологію його перетворення, закони композиції та художньо-естетичні принципи. Саме у цьому поєднанні проявляється її сутність: учень працює не лише з інструментом, а й з образами, стилями, культурними традиціями, емоційними станами, що знаходять відображення у створюваному виробі. Таким чином, художня обробка є формою творчого моделювання, де дерево виступає універсальною основою для декоративного вирішення просторової та пластичної форми [5].

До змісту художньої обробки входить цілий комплекс дій: вибір породи деревини відповідно до її текстури та пластичності, створення композиційного задуму, добір техніки декорування, виконання орнаментальних чи сюжетних елементів, остаточне оздоблення й захист поверхні. Ці етапи вимагають від учнів не тільки технічної вправності, а й уважності до художніх деталей – пропорцій, ритмів, контрастів, стилістичних характеристик [17].

Важливою ознакою художньої обробки є те, що вона відображає єдність матеріалу й творчого наміру. Природна структура деревини – волокна, колір, малюнок річних кілець – стає не обмеженням, а частиною художнього рішення. Учень вчиться розуміти природу матеріалу, підкреслювати його неповторність, органічно поєднувати технологічні

можливості з естетичною задачею [32].

У широкому значенні художню обробку деревини можна визначити як процес формування художньо значущої форми через цілеспрямоване змінення матеріальної структури дерева з використанням спеціальних технік, прийомів і засобів декоративного оформлення. Вона охоплює як традиційні ремесла (різьблення, інтарсію, токарну декоративну обробку), так і сучасні комбіновані техніки, що інтегрують ручні та механічні методи.

Сучасне декоративно-ужиткове мистецтво вирізняється широким спектром технік художньої обробки деревини, що сформувалися під впливом історичних традицій, матеріальних можливостей, технологічного прогресу та естетичних потреб суспільства. Для педагогічної практики важливо мати чітку класифікацію цих технік, оскільки вона допомагає визначати зміст навчання, добирати оптимальні методи та поступово формувати в учнів технологічні й художні компетентності [29].

Одним із базових критеріїв класифікації видів художньої обробки деревини є спосіб формування зображення або декоративного елемента на поверхні деревини. За цим параметром виокремлюють техніки, що ґрунтуються на знятті матеріалу, термічному впливі, поєднанні різних порід деревини чи зміні форми за допомогою механічної обробки [6; 17].

Різьблення по дереву. Різьблення належить до найбільш давніх та поширених технік, сутність якої полягає у вибіркового знятті шару деревини для створення орнаменту або рельєфного зображення. Залежно від глибини, характеру лінії та художнього призначення, різьблення поділяють на кілька основних видів [16]:

Геометричне різьблення – передбачає виконання ритмічних візерунків, побудованих на простих геометричних формах. Воно вирізняється точністю, симетрією та чіткою структурою, тому є доступним для опанування в навчальній діяльності.

Контурне різьблення – полягає у прорізанні тонких ліній, що відтворюють контури рослинних, зооморфних або орнаментальних мотивів.

Ця техніка надає виробам графічної виразності та легкості.

Рельєфне різьблення – створює об'ємні композиції, де зображення виступає над фоном. Завдяки об'ємності та грі світлотіні рельєф дозволяє досягти високої художньої виразності.

Ажурне різьблення – характеризується наскрізними прорізами, що утворюють мереживний орнамент. Такий вид роботи вимагає особливої точності, оскільки надмірне зняття матеріалу може порушити цілісність виробу.

Кожен із цих різновидів відрізняється складністю, інструментарієм та художнім потенціалом, що дозволяє поступово ускладнювати зміст навчання за принципом нарощування майстерності.

Інтарсія та маркетрі [16; 25]. До технік інкрустаційного характеру належать інтарсія та маркетрі – способи декоративного оздоблення, що базуються на поєднанні дерев'яних пластин різних відтінків, текстур і порід.

Інтарсія передбачає вкладання в основу окремих елементів із контрастної деревини. Її композиції формуються шляхом щільного заповнення вирізаного контуру, завдяки чому створюється декоративний малюнок з плавними переходами кольору.

Маркетрі полягає у наклеюванні тонких фрагментів шпону на поверхню, утворюючи мозаїчний візерунок або сюжетне зображення. На відміну від інтарсії, маркетрі працює з більш тонким матеріалом, що дозволяє досягти високої деталізації композиції.

Обидві техніки є важливими у вивченні художніх можливостей деревини, оскільки навчають учнів працювати з кольором, фактурою та композиційною будовою.

Пірографія [6], або випалювання по дереву, ґрунтується на термічному впливі нагрітого інструмента на поверхню матеріалу. Ступінь натиску та температура дозволяють отримувати лінії різної товщини й тону – від світло-коричневих до майже чорних. Пірографія поєднує елементи графіки та декоративного мистецтва, адже художня виразність досягається

співвідношенням штрихів, світлотіні та ритміки ліній. Техніка є доступною для навчання, проте потребує уважності та акуратності.

Токарна художня обробка [6; 10] вирізняється тим, що дерево набуває форми через обертальний рух заготовки. Учень формує профіль виробу різцями, створюючи симетричні або складні криволінійні форми. Художнє токарство дозволяє виготовляти декоративні вази, чаші, елементи меблів, свічники та інші предмети, де велике значення має пропорційність, плавність ліній і фактура деревини. У навчальному процесі ця техніка сприяє розвитку просторового мислення та розуміння закономірностей формотворення.

Комбіновані техніки [32]. Сучасне мистецтво деревообробки активно використовує комбінування різних технік, що дозволяє розширити виражальні можливості матеріалу. Поєднання різьблення з пірографією, інтарсії з тонуванням, рельєфу з ажуром створює нові декоративні ефекти і відкриває простір для творчих експериментів. Для педагогіки важливо, що комбіновані техніки навчають учнів бачити потенціал матеріалу комплексно, гнучко добирати прийоми та обґрунтовувати власні технологічні рішення.

Наведена класифікація видів художньої обробки деревини демонструє багатство прийомів та художньо-технічних можливостей цього матеріалу. При цьому, художня обробка деревини вирізняється унікальним поєднанням естетичних і технологічних аспектів. Кожен вид роботи не лише формує певний художній ефект, а й визначає специфічні вимоги до майстерності, матеріалу та процесу виконання. Розуміння цих особливостей є ключовим для формування професійної компетентності та творчого мислення старшокласників.

Так, *естетична та художня* цінність виробів із деревини проявляється у трьох основних площинах [5; 14]:

Візуальна виразність – здатність матеріалу передавати форму, фактуру, колір і світлотінь. Різьблення та рельєфна обробка створюють гру світла й тіні, а інтарсія чи маркетрі додають колористичної глибини та контрасту. Пірографія дозволяє підкреслити лінійність та деталізацію композиції, тоді

як токарна обробка формує плавність і гармонійність об'єму.

Функціональна краса – поєднання естетики та практичного призначення виробу. Декоративні предмети (вазони, підставки, панно) поєднують художню цінність із корисним застосуванням у побуті чи інтер'єрі, що підсилює цінність деревини як матеріалу, придатного для творчого й практичного використання.

Символічне значення – вироби часто відображають культурні, історичні або етнічні традиції. Орнаменти, сюжетні мотиви та національні техніки надають предмету додаткової смислової та емоційної ваги, формуючи естетичний і культурний досвід учнів.

Технологічна специфіка кожного виду обробки визначається властивостями деревини, інструментальним набором та методикою виконання:

Різьблення вимагає чіткого контролю глибини, напрямку та тиску інструмента. Помилки неможливо приховати, тому робота розвиває точність, координацію та передбачуваність результату [14].

Інтарсія та маркетрі потребують ретельного підбору матеріалу за кольором, структурою та товщиною. Виконавцю необхідні навички точної підгонки елементів, дотримання площинності та чистоти стиків, що формує акуратність і терпіння [25].

Пірографія залежить від температури та тиску на інструмент. Ця техніка поєднує графічні прийоми з матеріальними обмеженнями, вимагає планування композиції й контролю послідовності штрихів [6].

Токарна обробка вимагає розуміння обертальної симетрії, сили тиску та властивостей різця. Майстерність полягає у формуванні плавних кривих та об'ємних форм без порушення цілісності деревини [6].

Комбіновані техніки вимагають інтеграції декількох видів обробки, що потребує комплексного підходу до планування, поєднання методів і контролю над естетичними й функціональними властивостями виробу.

Кожен вид художньої обробки деревини поєднує естетичне й

технологічне начало. Різні техніки відрізняються ступенем складності, інструментарієм, вимогами до виконавської майстерності й естетичними результатами. Освітня практика на уроках технологій повинна враховувати ці особливості, поступово нарощуючи складність завдань, стимулюючи творчу ініціативу та формуючи у старшокласників цілісне розуміння мистецьких і технологічних закономірностей роботи з деревиною [10].

Відповідно, розуміння художньої цінності та технологічної специфіки сприяє системному навчанню, зокрема [18]:

- учні набувають уміння аналітично оцінювати матеріал, підбирати методи обробки та передбачати кінцевий результат;
- відпрацьовують технічні навички, що формують точність, акуратність і послідовність дій;
- розвиваються естетичний смак, здатність бачити художню гармонію та поєднувати її з функціональною доцільністю;
- виховується культурна свідомість та розуміння значущості традиційного мистецтва, що мотивує до творчого самовираження і самостійного творчого пошуку.

Для освітнього процесу такий підхід виступає підґрунтям для цілеспрямованого формування в учнів технологічних, художніх і проєктних компетентностей, забезпечуючи поступовий перехід від елементарних операцій до складних творчих завдань.

При цьому важливо враховувати, що для старшокласників робота у цьому виді діяльності має особливу педагогічну цінність: вона дає можливість відчувати творчу свободу, одночасно дотримуючись технологічної дисципліни, оскільки дерево вимагає точності рухів, уважності та розуміння фізичних закономірностей його обробки. У цьому сенсі художня обробка деревини є важливим компонентом технологічної освіти, адже формує у здобувачів не тільки трудові навички, а й естетичну культуру, творчий смак та здатність до художнього мислення [21].

Таким чином, художня обробка деревини постає як комплексний вид

діяльності, у якому гармонійно поєднуються технічні прийоми й художня виразність, реміснича майстерність і творче самовираження. Завдяки цьому вона набуває особливої педагогічної цінності: сприяє всебічному розвитку особистості, поглибленню культурної обізнаності та формуванню творчо-предметних компетентностей учнів старшого шкільного віку. Водночас для повного розкриття освітнього й розвивального потенціалу художньої обробки деревини на уроках технологій у старшій школі необхідно цілісно враховувати вікові та психолого-педагогічні особливості залучення учнів до цього виду діяльності.

1.3. Вікові та психолого-педагогічні особливості залучення старшокласників до художньої обробки деревини в процесі навчання технологій

Старший шкільний вік (15–17 років) є особливим етапом розвитку особистості, під час якого відбуваються інтенсивні зміни в когнітивній, емоційно-вольовій та соціальній сферах. Цей період характеризується значним стрибком у формуванні абстрактно-логічного мислення, самосвідомості, рефлексивних умінь і здатності до довільної регуляції поведінки. Водночас старшокласники зберігають потребу у практичній діяльності, що дозволяє їм не лише засвоювати знання, а й творчо застосовувати їх у реальних умовах, що є особливо важливим у процесі вивчення художньої обробки деревини на уроках технологій [3].

У старшому шкільному віці завершується становлення когнітивних структур, які забезпечують оперування складними поняттями та узагальненнями. Учні цього віку з легкістю залучаються до діяльності, пов'язаної з аналізом, синтезом, порівнянням, класифікацією, прогнозуванням і моделюванням. Відповідно, вони можуть успішно оволодівати технологічними прийомами та методами художньої обробки деревини, оскільки даний вид діяльності потребує одночасної активності

образного та логічного мислення. Під час виконання виробів учні не просто відтворюють інструкції, а й осмислюють технологічну послідовність, аналізують властивості матеріалу, прогнозують результат і приймають самостійні рішення щодо композиції, оздоблення чи технічного вирішення творчого задуму [3; 4; 12].

Суттєвою ознакою когнітивного розвитку старшокласників є здатність до абстрагування та критичного осмислення знань. У художній обробці деревини це проявляється в умінні вибудовувати власний творчий концепт, відмовлятися від шаблонних рішень, оцінювати доцільність використання певної техніки чи матеріалу. Рефлексивність мислення дозволяє учням аналізувати власну діяльність, бачити допущені помилки, знаходити альтернативні рішення та коригувати технологічні операції. Отже, навчальний процес, побудований на художньо-технологічній діяльності, має враховувати зростаючу потребу старшокласників у самоконтролі та самооцінці.

У підлітків старшого віку також удосконалюється здатність до теоретичного моделювання. Вони опановують уміння уявно трансформувати образи, продумувати предмет у різних площинах і ракурсах, що є надзвичайно важливим під час проєктування та декоративного оздоблення дерев'яних виробів. Образно-асоціативне мислення, характерне для творчої діяльності, поєднується з умінням аналізувати функціональні та конструктивні вимоги до майбутнього виробу. Це створює сприятливі умови для формування компонентів художньо-конструкторської, технологічної та проєктної компетентностей [12].

Поряд із розвитком когнітивної сфери відбувається активне становлення емоційно-вольових якостей. Старшокласники здатні тривалий час зосереджувати увагу, дотримуватися послідовності дій, виконувати роботу акуратно та доводити її до завершення. Ці риси є ключовими у роботі з деревиною, оскільки художні техніки (геометричне різьблення, рельєф, пірографія, інтарсія тощо) потребують терпіння, точності та зосередженості.

Уміння управляти власними емоціями дозволяє учням уникати імпульсивних рішень, працювати обдумано й відповідально [4]. Залучення до творчої художньої праці сприяє формуванню таких якостей, як акуратність, наполегливість, уважність, дисциплінованість, що позитивно позначається на загальній навчальній діяльності.

Соціально-психологічний розвиток учнів старшого шкільного віку також має важливе значення у контексті організації уроків художньої обробки деревини. У цей період загострюється потреба в самоствердженні та соціальному визнанні, що може продуктивно використовуватися педагогом через участь учнів у творчих проєктах, естетичних конкурсах, групових завданнях і презентаціях результатів діяльності. Робота з деревиною дозволяє старшокласникам реалізувати власний потенціал, отримати позитивні емоції від створення унікального виробу, відчутти причетність до культурної та художньої традиції. Спільна творча діяльність стимулює розвиток комунікативних умінь, взаємодопомоги, уміння вести діалог та конструктивно розв'язувати суперечності.

Особливістю когнітивної поведінки старшокласників є поступове формування індивідуального стилю діяльності [12]. Провідною стає здатність до самостійного вибору – як інструментів і матеріалів, так і композиційних рішень. Учні прагнуть до прояву індивідуальності, експериментування та пошуку нових технічних і художніх прийомів. Завдання вчителя полягає в тому, щоб спрямувати цю активність у конструктивне русло: навчити учнів аналізувати доцільність своїх рішень, прогнозувати технічні наслідки вибору, раціонально розподіляти час і ресурси, дотримуватися правил безпеки та якості виконання.

Поглиблення когнітивного розвитку в старшому шкільному віці природно супроводжується трансформаціями в емоційно-вольовій сфері, які безпосередньо впливають на характер участі учнів у творчій і навчально-практичній діяльності. Підлітки 15–17 років поступово переходять від емоційної реактивності, характерної для середнього шкільного віку, до більш

цілісного усвідомлення власних переживань і здатності керувати ними. Розвиток внутрішньої саморегуляції проявляється у вмінні стримувати імпульсивні дії, утримувати увагу на складному завданні та приймати вольові рішення, спрямовані на досягнення поставленої мети [4; 12].

Емоційно-вольова стійкість набуває особливої ваги у творчо-технологічній роботі з деревиною, яка потребує зосередженості, витримки та акуратності. Учні стикаються з необхідністю виконувати послідовні операції, контролювати силу натиску на інструмент, працювати ритмічно та рівномірно. Такі умови сприяють поступовому формуванню вольових якостей – наполегливості, терплячості, здатності долати труднощі та доводити розпочату справу до завершення. У цій діяльності старшокласник не лише засвоює технічні прийоми, а й опановує внутрішні стратегії самоконтролю, які стають основою майбутньої професійної та особистісної зрілості.

Поряд із розвитком волі у старшокласників зростає роль мотиваційної сфери. Її структура стає більш диференційованою: поряд із зовнішніми стимулами (оцінка, схвалення, результативність) дедалі більшого значення набувають внутрішні мотиви – пізнавальний інтерес, прагнення до самореалізації, естетичні переживання, бажання створювати оригінальний продукт. Саме творчі види діяльності, зокрема художня обробка деревини, стають одним із найсильніших чинників внутрішньої мотивації, адже дають можливість учневі поєднати інтелектуальні зусилля з особистісно значущим емоційним досвідом [11].

Емоційний компонент творчої праці проявляється у задоволенні від процесу виготовлення виробу, переживанні успіху, відчутті сенсу власних зусиль. Старшокласники гостро потребують зворотного зв'язку, який підтверджує важливість і цінність їхньої роботи, тому демонстрація результатів, участь у виставках, обговорення авторських рішень відіграють потужну мотиваційну роль. Оскільки емоційний світ учнів у цьому віці стає багатшим і глибшим, педагог має можливість впливати на їхню мотивацію не

лише через вимоги чи оцінювання, а й через створення атмосфери творчого пошуку, підтримки та відкритого діалогу.

Не менш значущим для мотиваційного розвитку є прагнення старшокласників до самостійності й особистісної свободи [4]. Вони цінують можливість обирати тему проєкту, техніку виконання, композиційне рішення або спосіб оздоблення. Надання такого вибору підсилює відчуття суб'єктності, формує відповідальність за результат, стимулює бажання докладати зусилля для досягнення високої якості роботи. З іншого боку, надмірне нав'язування інструкцій чи обмеження ініціативи може знизити їхню мотивацію, що вимагає від учителя гнучкого та педагогічно виваженого підходу.

Мотиваційні процеси в старшому шкільному віці тісно пов'язані з формуванням професійних намірів. Практична діяльність, зокрема робота з художніми техніками обробки деревини, допомагає учням краще зрозуміти власні інтереси та можливості, відчути себе здатними до реального творення й конструювання. Це не лише підтримує інтерес до навчання, а й може вплинути на вибір майбутньої професії, пов'язаної з дизайном, технологіями, декоративно-ужитковим мистецтвом чи інженерно-художніми напрямками [11].

Емоційно-вольовий розвиток старшокласників також проявляється у зростанні їхньої відповідальності та здатності оцінювати власні дії. Вони починають критичніше ставитися до результатів своєї праці, прагнуть до якості й довершеності виконання. У процесі художньої обробки деревини це можна побачити у бажанні переробити невдалий фрагмент, удосконалити композицію або шукати нове вирішення творчої задачі. Поступове формування внутрішніх критеріїв оцінювання стає основою розвитку самовиховання та рефлексії.

Мотиваційна сфера старшокласників формується на тлі глибоких когнітивних, емоційно-вольових і соціальних трансформацій, які були розглянуті вище. Саме ці зміни створюють сприятливе підґрунтя для

розвитку зацікавленості учнів у художньо-творчій діяльності, зокрема у процесі ознайомлення з видами художньої обробки деревини. У цей віковий період мотиви навчання поступово ускладнюються: поряд із зовнішніми спонуканими зростає роль внутрішніх потреб, що пов'язані зі смисловим наповненням діяльності, прагненням до самоствердження та особистісного розвитку [4; 11].

Одним із найвагоміших мотиваційних чинників є інтерес до практичної діяльності, який зберігається в старшому шкільному віці та трансформується у потребу створювати матеріально відчутний, естетично виразний продукт. Робота з деревиною дає учневі можливість поєднати інтелектуальні операції з реальним творчим результатом, що викликає внутрішнє задоволення, стимулює допитливість і сприяє формуванню стійкого пізнавального інтересу. Важливим стає не лише здобуття знань про техніку різьблення, інтарсії чи пірографії, а й переживання процесу як особистісно значущого досвіду.

Старшокласники активно шукають види діяльності, які дозволяють їм реалізувати власні цінності та індивідуальні уподобання. Художня обробка деревини в цьому контексті виступає простором для самовираження: учень отримує можливість проявити оригінальність мислення, творчі здібності, естетичний смак і практичну майстерність. Мотив самореалізації стає провідним, адже результати роботи мають не абстрактний, а конкретний, візуально відчутний характер. Створюючи авторські вироби, старшокласники переживають підсилене відчуття власної компетентності, що є потужним джерелом внутрішньої мотивації.

Не менш вагоме значення має прагнення до соціального визнання та самоутвердження, яке особливо посилюється в старшому шкільному віці [3; 4]. Демонстрація творчих робіт на виставках, участь у конкурсах, обговорення результатів у класі стають важливими мотивуючими чинниками, оскільки дозволяють отримати позитивний зворотний зв'язок, підтвердити власну значущість і зміцнити почуття успіху. Уміння створити

естетично довершений виріб із дерева підвищує статус учня в очах однолітків і дорослих, що стимулює його до подальшого вдосконалення.

Внутрішня мотивація нерозривно пов'язана з емоційними переживаннями, які викликає творча робота [11]. Сам процес виготовлення виробу часто супроводжується почуттям захоплення, натхнення та емоційного піднесення. Водночас емоційно-вольова зрілість, яка розвивається в даному віковому періоді, дозволяє учневі більш усвідомлено ставитися до труднощів, долати невдачі та спрямовувати зусилля на досягнення бажаного результату. Саме в художній діяльності старшокласники вчаться переносити внутрішню мотивацію у практичну площину, тобто реалізовувати свої ідеї через послідовні технічні прийоми.

Окремим чинником, що значно впливає на мотивацію, є можливість вибору. Старшокласники прагнуть до автономії, потребують простору для прийняття власних рішень і визначення траєкторії роботи [11]. Забезпечення можливості самостійно обирати матеріал, техніку художньої обробки, стиль оздоблення або складність проєкту підсилює відчуття відповідальності та значущості власного внеску. Учень починає сприймати діяльність не як вимогу вчителя, а як особистий творчий виклик.

Важливою складовою мотиваційної сфери є орієнтація на майбутню професійну діяльність [4]. Досвід виконання художньо-технологічних завдань допомагає старшокласникам краще зрозуміти власні інтереси, оцінити схильність до творчо-інженерних, технологічних чи дизайнерських професій. Знайомство з художньою обробкою деревини може стати першим кроком до формування кар'єрних намірів або стимулом до поглиблення знань у сфері декоративно-ужиткового мистецтва.

Суттєвим джерелом мотивації також виступає атмосфера уроку. Дружня творча взаємодія, підтримка педагогом індивідуальних рішень, акцент на пошуку оригінальних підходів замість механічного відтворення зразка підсилюють інтерес і створюють позитивний емоційний фон. Учні охочіше долучаються до діяльності, коли відчують довіру, можливість

відкритого діалогу та повагу до власної точки зору [4; 11].

Мотиваційні чинники участі старшокласників у художньо-творчій діяльності є комплексними та багатовимірними. Вони охоплюють пізнавальний інтерес, потребу в самовираженні, прагнення до соціального визнання, орієнтацію на професійне самовизначення та емоційне задоволення від творчого процесу.

Урахування вікових, а також когнітивних, емоційно-вольових і мотиваційних особливостей старшокласників у навчальному процесі дозволяє будувати педагогічні стратегії, що забезпечують високий рівень внутрішньої залученості та стійке прагнення до саморозвитку [3]. Доброзичлива атмосфера, можливість творчого самовираження, підтримка індивідуальних рішень і визнання результатів сприяють тому, що діяльність з художньої обробки деревини стає не лише засобом оволодіння техніками, а й простором для зміцнення емоційної стабільності, формування вольових якостей і розвитку ціннісних ставлень до праці. Їх врахування у структурі уроків технологій дозволяє не лише підвищити залученість учнів, а й забезпечити умови для їхнього цілісного розвитку, де художня обробка деревини постає не просто навчальним змістом, а значущим засобом соціального, емоційного та інтелектуального становлення особистості.

Саме тому можна вести мову про те, що врахування вікових особливостей старшокласників створюють сприятливі передумови для організації продуктивної творчої діяльності з художньої обробки деревини. Поєднання високого рівня розвитку мислення, зростання самостійності, прагнення до творчої реалізації та підвищеної чутливості до естетичних вражень забезпечує ефективність освітнього процесу. Врахування цих характеристик дозволяє вчителю адекватно добирати методи, форми й засоби навчання, створюючи умови для формування в учнів технологічних, художньо-творчих і проєктних компетентностей, необхідних для цілісного засвоєння видів художньої обробки деревини.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ ІЗ ВИДАМИ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ

2.1. Методологічні засади ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій

Сучасна освіта в контексті технологічної підготовки старшокласників базується на компетентнісному підході, який передбачає не просто засвоєння теоретичних знань або формування окремих практичних умінь, а комплексний розвиток ключових компетентностей учнів. У межах вивчення художньої обробки деревини це означає поєднання технічної підготовки, творчого мислення, естетичної чутливості та навичок проектної діяльності. Компетентнісний підхід забезпечує формування у старшокласників здатності самостійно планувати, аналізувати та реалізовувати творчі завдання, оцінювати ефективність використаних матеріалів і технологій, а також враховувати естетичні та функціональні характеристики виробів [1; 7; 15].

Ключовим завданням компетентнісного навчання є розвиток технологічної компетентності, що передбачає опанування основних видів обробки деревини (різьблення, токарна обробка, інкрустація, шліфування), а також уміння вибирати оптимальні способи виконання завдань залежно від матеріалу та художньої мети. Разом із цим формується креативна компетентність, яка дозволяє учневі створювати оригінальні композиції, комбінувати різні техніки та впроваджувати власні дизайнерські рішення.

Компетентнісний підхід передбачає також розвиток естетичної компетентності, що полягає у формуванні емоційно-ціннісного ставлення до продукції власної праці та до художніх об'єктів навколишнього світу. Учень навчається аналізувати форму, колір, фактуру та композиційне поєднання елементів дерев'яного виробу, що стимулює розвиток сприйняття та художнього смаку.

У практичній площині ознайомлення з художньою обробкою деревини

компетентнісний підхід реалізується через проектну діяльність [13], коли учні беруть участь у створенні авторських виробів – декоративних панелей, сувенірів, елементів інтер'єру – із застосуванням технік різьблення, інкрустації та оздоблення. Така діяльність не лише активізує інтелектуальні процеси, а й формує практичні компетенції, пов'язані з використанням інструментів, матеріалів та технологій обробки деревини [13; 18; 35].

Важливим елементом є також інтеграція між предметними та міждисциплінарними знаннями, що забезпечує системне мислення. Зокрема, старшокласники використовують знання з історії мистецтва, дизайну, геометрії, фізики матеріалів та інженерії для обґрунтування своїх проектних рішень, що сприяє розвитку критичного мислення та здатності до самостійного пошуку ефективних рішень.

Таким чином, концепції компетентнісного навчання у процесі ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини забезпечують комплексний розвиток особистості, формування творчого потенціалу, технологічної грамотності та художньої чутливості, що є необхідною умовою для підготовки сучасного випускника, здатного до самостійного мислення та творчого самовираження [7; 21; 33].

Відповідно, сучасна технологічна освіта орієнтована на формування в учнів комплексних умінь, що поєднують художні, конструктивні та технологічні аспекти діяльності. Одним із найефективніших шляхів досягнення такого поєднання є інтеграція мистецьких, технологічних та проектних підходів у навчанні художній обробці деревини. Ця інтеграція забезпечує цілісність освітнього процесу та сприяє розвитку багатовимірної компетентності учнів, що відображає як технічну вправність, так і естетичне бачення.

Естетичний компонент навчання передбачає залучення учнів до вивчення закономірностей композиції, декоративних традицій, стилістичних особливостей українського та світового декоративно-прикладного мистецтва [2; 14; 29]. Він формує естетичний смак, здатність аналізувати форму,

орнамент, пропорції та колір, що є основою для створення художньо цінних виробів. Вивчення історичних зразків і регіональних традицій, зокрема гуцульського різьблення чи косівської декоративної школи, сприяє формуванню культурної обізнаності й поваги до національної спадщини [10; 14; 21; 22].

Технологічний підхід забезпечує опанування учнями конкретних прийомів роботи з деревиною та інструментами: розмічання, різьблення, мозаїчної техніки, інтарсії, випалювання, декоративного шліфування тощо [6; 16; 22; 28]. Він включає формування технічного мислення, розуміння властивостей деревини, уміння забезпечити якість обробки, дотримуватися правил технологічної послідовності та безпеки праці [8; 23]. Саме технологічна грамотність дозволяє учням втілювати творчі задуми у реальний продукт, перетворюючи мистецьку ідею на якісний виріб.

Проектний підхід, у свою чергу, інтегрує мистецькі та технологічні складові в єдиний діяльнісний цикл – від задуму до реалізації. Він орієнтований на розв'язання практично значущих проблем, створення оригінальних виробів та обґрунтування вибраних рішень [7; 18; 33; 35]. Згідно з дослідженнями Н. Знамеровської та В.О. Ільченка, проектна діяльність активізує творчість завдяки можливості вибору, самостійного планування, аналізу аналогів, моделювання та рефлексії результатів [9; 11; 12]. Проект у галузі художньої обробки деревини є складною інтегративною формою діяльності: учень досліджує мистецьку традицію, обирає техніку, розробляє ескіз, підбирає матеріал, виконує технологічні етапи та презентує готовий виріб.

Інтеграція цих трьох підходів сприяє формуванню художньо-проектної та технологічної компетентностей, які є ключовими у змісті предмета «Технології» згідно з чинними навчальними програмами [19; 30; 31]. Учні одночасно занурюються у мистецьке мислення, технічні прийоми та логіку інженерного проектування, що забезпечує цілісний характер освітнього процесу та високу мотивацію до діяльності.

Таке поєднання створює умови для розвитку:

- інтегративного мислення, яке дозволяє аналізувати матеріал, технологію і художню форму як єдину систему;
- креативності та інноваційності, що проявляються у переосмисленні традиційних технік;
- технологічної грамотності, необхідної для якісного виконання виробів;
- естетичної культури та культурної ідентичності;
- комунікативних і презентаційних умінь, оскільки проєкт вимагає аргументованого представлення результатів.

З педагогічної точки зору інтеграція мистецьких, технологічних та проєктних підходів відповідає компетентнісному спрямуванню сучасної освіти та сприяє формуванню творчої, самостійної, відповідальної особистості, здатної до практичного застосування знань і культурно значущої діяльності [7; 12; 27].

При цьому, художня обробка деревини займає важливе місце у системі технологічної освіти старшокласників, оскільки поєднує практичні навички, творчий підхід та естетичне сприйняття, що відповідає основним завданням компетентнісного навчання. В сучасних навчальних програмах з технологій передбачено як базовий, так і профільний рівні підготовки, де художня обробка деревини розглядається як ключовий елемент розвитку практичних та творчих компетентностей учнів [30; 31].

Навчальні програми [30; 31] передбачають формування системного розуміння процесів деревообробки, включаючи різні технологічні операції, способи декорування, основи дизайну та художніх композицій. Зокрема, у програмі профільного рівня [31] увага приділяється проєктно-творчій діяльності, що передбачає виконання авторських виробів із використанням традиційних і сучасних технік, таких як різьблення, інкрустація, шліфування, мозаїка та випалювання по дереву [19].

Уроки художньої обробки деревини забезпечують формування у

старшокласників технічної грамотності, що включає навички роботи з різноманітними інструментами та матеріалами, а також розуміння властивостей деревини та закономірностей технологічного процесу. Таке навчання допомагає учням не лише відтворювати стандартні технологічні операції, а й розробляти власні проєктні рішення, що поєднують функціональність і естетику [2; 6; 22].

Важливим аспектом є інтеграція міждисциплінарних знань. При створенні художніх виробів з дерева учні застосовують знання з історії мистецтва, етнографії, геометрії, інформатики та фізики матеріалів. Це сприяє розвитку аналітичного та критичного мислення, формує вміння оцінювати доцільність технологічних рішень та художню цінність виробу, а також створює умови для самостійного творчого пошуку [10; 21].

Особливу увагу в навчальній програмі приділено мотиваційним та естетичним аспектам навчання. Виконання естетично привабливих виробів стає для учнів потужним стимулом до навчальної діяльності, а можливість бачити результат своєї праці у вигляді готового продукту підвищує інтерес до навчання та активізує пізнавальну активність [1; 20; 26].

Проєктно-орієнтована форма навчання дозволяє учням брати участь у комплексних творчих завданнях, де вони самостійно планують процес виготовлення виробів, підбирають матеріали, обирають декоративні техніки та виконують авторські ескізи. Це забезпечує формування ініціативності, відповідальності та здатності до самостійного прийняття рішень, що є важливими складовими компетентнісного підходу [18; 35].

Таким чином, художня обробка деревини в навчальній програмі з технологій виконує кілька взаємопов'язаних функцій:

- формування практичних навичок роботи з матеріалом та інструментами;
- розвиток творчого мислення та художньо-проєктних компетентностей;
- формування естетичного смаку та критичного ставлення до

результатів праці;

- підготовка учнів до самостійної проєктно-творчої діяльності в умовах навчального та позашкільного середовища.

Завдяки комплексному підходу, уроки художньої обробки деревини стають платформою для розвитку не лише професійних, а й особистісних якостей учнів, таких як самостійність, ініціативність, здатність до творчої самореалізації та соціальної відповідальності [9; 15].

2.2. Особливості організації процесу ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій

Ефективна організація процесу ознайомлення старшокласників із різними видами художньої обробки деревини можлива лише за умови цілісного поєднання педагогічних підходів, сучасних технологічних рішень і мистецьких методів роботи. Такий інтегрований підхід забезпечує створення освітнього середовища, у якому учні поступово й усвідомлено оволодівають специфічними прийомами творчої діяльності. Організаційний аспект цього процесу включає ретельно продуману систему заходів, що гарантують внутрішню логіку та поетапність навчання, дотримання вимог безпеки, а також забезпечують позитивний емоційний фон. У комплексі це сприяє формуванню стійкої навчальної мотивації та зацікавленості учнів у декоративно-художній діяльності, підтримуючи їхній інтерес до практичного освоєння художніх технік [7; 20; 34].

Особливістю організації навчальної діяльності учнів під час опанування художньої обробки деревини є обов'язкове дотримання чіткої поетапності та логічної послідовності роботи. На початковому етапі важливо створити для школярів умови, за яких вони зможуть сформувати цілісне уявлення про широкий спектр технік декоративного опрацювання деревини, зрозуміти їхнє призначення, можливості та сфери використання у сучасних ремісничих, декоративно-ужиткових, дизайнерських і художньо-проєктних

практиках [6; 17; 32]. Зазвичай це забезпечується завдяки демонстрації готових виробів, проведенню стислих оглядових мінілекцій, застосуванню мультимедійних презентацій і наочних матеріалів, що дозволяє створити первинний емоційно-пізнавальний інтерес.

Не менш важливою є раціональна організація послідовності навчальних дій. Учитель вибудовує логіку занять так, щоб учні рухалися від простих операцій до складніших, від відтворення зразка – до творчої інтерпретації. Завдяки цьому, навчальний процес поступово ускладнюється: учні переходять до виконання індивідуальних тренувальних вправ, спрямованих на відпрацювання окремих технічних операцій та засвоєння специфічних прийомів роботи з різними інструментами. Лише після опанування базових навичок відбувається перехід до більш самостійної діяльності – розроблення й реалізації власних творчих задумів, де школярі мають можливість інтегрувати технічні, художні та креативні вміння, створюючи авторські вироби. Такий підхід дозволяє уникнути перенавантаження та забезпечує природне входження у творчу діяльність [13; 33]. Завдяки цьому забезпечується поступовий розвиток майстерності в учнів та усвідомлене використання технік художньої обробки деревини на уроках технологій.

Предметна специфіка художньої обробки деревини передбачає створення у школі такого навчального середовища, яке б максимально відповідало технологічним, ергономічним і безпековим вимогам для цього виду діяльності. Майстерня повинна бути облаштована таким чином, щоб кожен учень отримав індивідуальне, добре освітлене та організаційно продумане робоче місце, де можна виконувати як підготовчі, так і більш складні операції без зайвих перешкод. Важливо забезпечити не лише комфорт, а й чітке дотримання правил безпеки: інструменти мають зберігатися у спеціально відведених місцях, а доступ до них повинен бути організований так, щоб виключити можливість випадкового травмування.

Для повноцінного здійснення навчального процесу необхідний набір

спеціалізованого обладнання й інструментарію, що відповідає специфіці різних технік художнього опрацювання деревини. До базового оснащення входять різці та стамески різного профілю, ножі для різьблення, штихелі, прилади для виконання пірографії, лобзики, а також інші ручні та електричні інструменти, рекомендовані у профільних методичних і навчальних виданнях [8; 22; 23]. Наявність якісного та безпечного обладнання створює передумови для формування в учнів практичних умінь, розвитку точності рухів і художньо-технологічної культури праці.

Важливою складовою якісно організованого навчального процесу є також добір відповідних матеріалів, адже саме їхні властивості значною мірою визначають успішність опанування учнями конкретних технік художнього опрацювання деревини. Робота має виконуватися на заготовках, які відповідають і віковим можливостям учнів, і рівню їхньої підготовки. Так, для освоєння базових прийомів різьблення доцільно використовувати деревину м'яких порід, що легко піддається обробці та не потребує значних фізичних зусиль. Випилювання доцільно здійснювати на листовій фанері, що забезпечує чіткість ліній та мінімізує ризик утворення сколів, а для виконання пірографії оптимальними є спеціальні тонкі дерев'яні пластини, які рівномірно прогриваються і дозволяють отримати чітке прорисовування контурів.

Добір матеріалів має бути методично вмотивованим: учитель враховує не лише навчальну мету конкретного уроку, а й індивідуальні особливості учнів, складність запланованих операцій, рівень сформованості їхніх технічних умінь. Такий підхід дозволяє уникнути надмірних труднощів у процесі виконання практичних завдань, поступово вводити учнів у складніші види діяльності та забезпечувати педагогічно виважений перехід від простих пробних вправ до реалізації творчих задумів [16; 32]. Грамотно підібрані матеріали створюють умови для ефективного розвитку техніко-технологічних навичок, точності виконання та естетичної виразності виробів, підтримуючи інтерес учнів до художнього опрацювання деревини як виду

творчої діяльності.

Водночас важливо враховувати, що простір майстерні виконує не лише суто практичну функцію, пов'язану з організацією робочих місць та забезпеченням доступу до інструментів, а й має важливе виховне значення. Атмосфера впорядкованості, дотримання чистоти та загальна естетична виразність навчального середовища суттєво впливають на ставлення учнів до процесу виготовлення виробів. Коли майстерня підтримується у належному стані, це формує в учнів внутрішню дисципліну, сприяє розвитку акуратності та відповідального ставлення до будь-яких операцій, пов'язаних із художньою обробкою деревини.

Охайність робочого простору також підсилює розуміння того, що творчість невід'ємно пов'язана з культурою праці: дбайливе поводження з матеріалами, ощадливе використання ресурсів, правильне розміщення інструментів, своєчасне прибирання робочого місця – усе це поступово формує у школярів професійно значущі навички та ціннісні орієнтири. Організована й візуально приваблива майстерня створює позитивний емоційний фон, що стимулює учнів до більш уважного, відповідального та творчого підходу до виконання практичних завдань, підсилюючи виховний потенціал уроків технологій [2; 5].

Організація ефективного процесу ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини потребує використання різноманітних форм організації навчальної діяльності, що забезпечують максимально повне залучення учнів до опанування як технічних, так і творчих аспектів роботи. Індивідуальні завдання дають можливість кожному учневі працювати у власному темпі, зосереджуючись на опануванні певних прийомів та враховуючи власні навчальні потреби. Натомість групові або парні формати активізують комунікативні процеси, забезпечують взаємонавчання, сприяють обміну досвідом та формуванню колективних рішень у ситуаціях, де практична діяльність може мати кілька альтернативних способів виконання. Такі види роботи створюють психологічно комфортні умови для учнів,

дозволяють їм відчувати підтримку однолітків і розвивати навички кооперації, що є важливим складником сучасної технологічної освіти.

Корисним є також застосування спеціально організованих груп робочих місць, кожна з яких присвячена певній техніці художньої обробки деревини. Пересуваючись між такими робочими місцями, за заздалегідь визначеним маршрутом, учні отримують змогу спробувати різні види художньої обробки деревини, порівняти їх між собою, відчувати відмінності у прийомах та інструментах, а також визначити ті техніки, у яких вони відчують найбільший інтерес чи впевненість [9; 10; 21]. Такий підхід робить навчальний процес мобільним, динамічним і значно підвищує мотиваційний компонент.

Важливою складовою організації ефективного навчання є й застосування демонстраційних форм роботи. Короткі технологічні покази, учнівські або вчительські майстер-класи, а також робота з відеоматеріалами дозволяють школярам спостерігати за послідовністю виконання операцій у реальному часі. Наочне демонстрування складних елементів різьблення, техніки випалювання або специфічних прийомів роботи інструментами допомагає краще зрозуміти логіку рухів, технічні нюанси та можливі помилки, яких варто уникати. Сприйняття процесу «в динаміці» забезпечує більш глибоке усвідомлення операцій та полегшує їх самостійне відтворення під час виконання практичних завдань [6; 28].

Поєднання різних форм роботи робить навчальний процес гнучким, варіативним та адаптованим до індивідуальних можливостей і потреб учнів, створюючи умови для повноцінного занурення у світ художнього обробки деревини й поступового формування їхньої технологічної та творчої компетентності.

Раціональний розподіл навчального часу є визначальним чинником ефективності всього процесу ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини. Оскільки цей вид діяльності поєднує інтелектуальну, технічну й творчу складові, кожний етап заняття має бути чітко

структурованим і спрямованим на послідовне формування необхідних умінь та навичок. Грамотно побудована темпоритміка уроку дозволяє уникнути перевантаження школярів, зменшує ймовірність технічних помилок і підвищує якість виконання виробів [13; 15; 18].

Насамперед важливо оптимально організувати вступну частину заняття. Інструктаж має тривати стільки, щоб учні отримали всі ключові відомості щодо техніки, інструментів, правил безпеки та послідовності операцій, але водночас не був надмірно об'ємним. Занадто довге пояснення знижує концентрацію уваги, тоді як занадто коротке – створює ризик неправильного виконання технологічних прийомів. Тому зміст вступної частини доцільно структурувати таким чином, щоб у стислій формі окреслити головні акценти та забезпечити розуміння цілей заняття, не перевантажуючи учнів деталями, які будуть відпрацьовуватися вже під час практичної діяльності.

Основний практичний етап повинен займати найбільшу частину уроку. Саме під час практики учні застосовують отримані знання, формують технічні навички та напрацьовують індивідуальний темп діяльності. Тривалість цього етапу має бути достатньою для того, щоб учні могли виконати завдання без поспіху, приділяючи увагу точності рухів, дотриманню послідовності операцій, акуратності обробки деталей. У разі виконання складніших видів робіт варто передбачати паузи для коротких консультацій учителя та можливість корекції індивідуальної стратегії учня відповідно до рівня його підготовки. Такий підхід забезпечує максимальну ефективність практичного навчання та дає змогу кожному школяреві поступово вдосконалювати власні технічні вміння.

Завершальний етап заняття відіграє не менш важливу роль, адже саме він дозволяє систематизувати отриманий досвід. Підсумкове обговорення включає аналіз труднощів, оцінку правильності виконання технологічних операцій, а також рефлексію щодо якості власної роботи. Обговорення результатів сприяє формуванню в учнів уміння аналізувати свої дії, бачити

помилки, планувати подальше вдосконалення. Крім того, коротка демонстрація кращих учнівських робіт створює позитивний емоційний ефект і підсилює мотивацію до подальшого навчання.

Таким чином, чітко продумане часово-структурне наповнення уроку дозволяє забезпечити послідовне входження учнів у процес художньої обробки деревини, підтримати їхню працездатність і концентрацію, а також створює передумови для усвідомленого й безпечного виконання практичних завдань. Збалансоване співвідношення між поясненням, практичною роботою та підсумковим аналізом робить заняття логічно завершеним і максимально ефективним для розвитку технологічних та художньо-творчих компетентностей старшокласників [15; 18].

Особливо важливою складовою якісно організованого навчального процесу є чітко структурована поетапність оволодіння техніками художньої обробки деревини. Така послідовність дає змогу поступово вводити учнів у складність технологічних операцій і забезпечує їхню готовність до виконання повноцінних творчих проєктів. Типовий алгоритм роботи охоплює декілька взаємопов'язаних етапів: первинне ознайомлення з інструментом, відпрацювання основних рухів і прийомів, виконання нескладних фрагментів орнаменту чи композиції, створення власного задуму, а також остаточну обробку й оздоблення виробу. Подібна послідовність дозволяє уникнути перевантаження, знижує рівень тривожності під час роботи й формує стійкі навички безпечної та якісної праці [18; 32]. Поступове ускладнення операцій сприяє не лише технічному зростанню учнів, а й розвитку їхньої здатності планувати роботу, усвідомлено аналізувати етапи виконання та прогнозувати результат.

Окрему увагу під час навчання необхідно приділити роботі з інструментами, адже саме на цьому етапі зростає ризик виникнення помилок і травмування. Учитель має забезпечити вичерпний і зрозумілий інструктаж щодо правил безпеки, показати, як правильно тримати стамеску, ніж чи штихель, пояснити можливі наслідки неправильного використання

обладнання та наголосити на особистій відповідальності кожного учня. Ефективною практикою є застосування візуальних нагадувань – карток, піктограм, коротких схем, що демонструють оптимальні положення рук та інструментів. Такі матеріали допомагають учням швидко орієнтуватися в робочих діях і слугують постійним підкріпленням вимог техніки безпеки. Демонстрація вчителем правильного й неправильного способів виконання основних прийомів сприяє формуванню технічної грамотності та професійної культури праці [23; 33].

Створення безпечного середовища як умови успішного навчання передбачає не лише дотримання технологічних вимог, а й підтримку сприятливого психологічного клімату. Важливо, щоб учні відчували себе впевнено, мали можливість ставити запитання, помилятися без страху осуду й отримувати позитивне підкріплення як за старанність, так і за успіхи. Підхід, у якому помилка розглядається як природний етап навчання, стимулює готовність школярів пробувати нові техніки, експериментувати з формами та засобами виразності. Такий підхід узгоджується з ідеями Л. Виготського та представників культурно-історичної психології, які підкреслювали значення соціальної підтримки, співпраці й емоційного благополуччя у процесі розвитку й навчання [4; 11]. Реалізація цих положень у практиці уроків технологій сприяє підвищенню мотивації, кращому засвоєнню технічних прийомів і формуванню ціннісного ставлення до праці та творчості.

Вважаємо, що успішна організація процесу ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини потребує комплексного поєднання методичних, матеріально-технічних, організаційних та психологічних чинників. Вона передбачає системне планування діяльності, раціональне використання навчального часу, продуману поетапність подання матеріалу та створення безпечного, технологічно оснащеного освітнього середовища. Ретельне структурування практичної роботи, забезпечення учнів якісними інструментами й матеріалами, а також дотримання чітких правил техніки

безпеки формують основу для ефективного набуття технічних умінь і художньо-творчого досвіду.

Водночас опанування технік декоративного опрацювання деревини не зводиться лише до оволодіння практичними прийомами. Успішність цього процесу значною мірою залежить від внутрішньої зацікавленості учнів, їхнього емоційного залучення, готовності долати труднощі та прагнення створювати естетично цінні вироби. Саме тому методично грамотно організоване навчання має враховувати не лише технологічний аспект, а й психологічні механізми формування позитивного ставлення до діяльності, розвиток пізнавальної активності та стійкої мотивації.

2.3. Методичні аспекти ознайомлення старшокласників із видами художньої обробки деревини на уроках технологій

Методика ознайомлення старшокласників із видами художньої обробки деревини на уроках технологій передбачає ретельний добір принципів, методів і форм організації пізнавальної діяльності учнів. Вони мають враховувати вікові та психологічні особливості школярів, структуру їхньої мотиваційної сфери та відповідати дидактичним завданням шкільного курсу технологій. Такий системний підхід дозволяє забезпечити ефективне поетапне оволодіння учнями техніками й прийомами декоративної обробки деревини, оптимізує процес навчання та стимулює інтерес до творчої діяльності [10; 15; 18; 33].

Сучасна шкільна система технологічної освіти ґрунтується на чітко структурованих дидактичних принципах, які забезпечують ефективне досягнення навчальних цілей, враховуючи вікові, психологічні та мотиваційні особливості учнів старших класів. Ознайомлення старшокласників із видами художньої обробки деревини на уроках технологій набуває особливої значущості, оскільки поєднує елементи мистецтва, дизайну, ручної праці та технологічного мислення. Системне

впровадження дидактичних принципів створює основу для розвитку пізнавального інтересу, творчої активності та формування професійної орієнтації учнів [1; 7; 13; 15; 18; 33].

Одним із ключових принципів навчання у технологічній освіті є *принцип науковості*, який в умовах технологічної освіти передбачає використання систематизованих знань про матеріали, інструменти та методи обробки деревини, а також врахування її фізичних, хімічних та конструктивних властивостей. Дотримання цього принципу допомагає учням сформувати цілісне розуміння технологічного процесу, що підпорядкований законам науки та логіки, а не обмежується простим освоєнням практичних навичок. Це відповідає вимогам Державного стандарту базової середньої освіти, який спрямований на розвиток функціональної грамотності, інженерного мислення та здатності до системного аналізу [7; 33].

Принцип наочності є надзвичайно важливим на уроках технологій, особливо важливого значення він набуває у процесі вивчення технік художньої обробки деревини. Оскільки ефективне їх вивчення практично неможливе без демонстрації вчителем зразків, ілюстрацій, процесуальних етапів обробки, схем, креслень та моделей [33]. При цьому, згідно з дослідженнями В.О. Ільченка [11] та С.О. Гончара [7], наочність повинна бути динамічною та контекстною – тобто не лише ілюструвати техніку, а й пов'язувати її з культурними, історичними та практичними аспектами застосування. Такий підхід дозволяє активізувати міжпредметні зв'язки, зокрема з історії мистецтва, технологій, етики та естетики.

Принцип зв'язку навчання з життям має ключове значення в контексті формування інтересу до художньої обробки деревини. Старшокласники набагато охочіше включаються в діяльність, яка має прикладне значення, наприклад – створення в техніках художньої обробки деревини предметів інтер'єру, декоративних елементів, сувенірів, що можуть бути подаровані або використані в побуті. Саме тому проєктна діяльність та індивідуальні творчі завдання, орієнтовані на вирішення реальних задач, відіграють важливу роль

в методичній побудові уроків [7; 18; 33].

Важливим дидактичним орієнтиром є *принцип послідовності та систематичності*, що забезпечує логічне ускладнення змісту навчання: від теоретичного ознайомлення з видами художньої обробки деревини до вивчення техніки безпеки, від засвоєння окремих технологічних прийомів та базових технік – до розробки авторських композицій і завершення циклу створенням індивідуального чи групового творчого проєкту (художнього виробу з деревини).

Відповідно, у процесі навчання художньої обробки деревини цей принцип реалізується через поетапне оволодіння технологічними операціями, що дозволяє учням поступово переходити від простих до складніших форм художньої виразності, одночасно з формуванням рефлексивного ставлення до власної діяльності [18; 33].

Значну роль на уроках технологій відіграє також *принцип індивідуалізації та диференціації навчання*. Його застосування передбачає врахування рівня підготовленості, інтересів, темпу роботи та стилю пізнавальної діяльності кожного учня. А це, передбачає створення варіативних завдань різних рівнів складності [7].

В цьому контексті художня обробка деревини як галузь практичної декоративно-ужиткової творчості відкриває великі можливості для самовираження учнів. Використання диференційованих підходів дозволяє поєднувати загальні інструкції з варіативними методами виконання завдань, що стимулює розвиток творчого потенціалу кожного учня [33].

Принцип розвивального навчання передбачає створення проблемних ситуацій, що стимулюють активізацію самостійного пошуку рішень, аналіз та конструювання власних виробів, що є характерним для уроків із художньої обробки деревини. Це дозволяє учням не лише оволодіти технічними прийомами, а й навчитися технологічному мисленню, прогнозуванню результатів та оцінці доцільності обраних рішень [7; 18].

Не менш значущим є *принцип естетизації навчального процесу*, який

набуває особливої важливості при вивченні художньої обробки деревини. Естетичне сприйняття результатів праці стає не лише внутрішньою мотивацією для учнів, а й важливим критерієм оцінки їхньої діяльності та успішності. Естетична привабливість виробу формує емоційно-позитивне ставлення до навчання, стимулює прагнення до самовдосконалення та розвитку художніх навичок.

Як зазначає О.Я. Савченко [26; 27], естетичний аспект повинен бути присутнім не тільки у готовому продукті, а й у всіх етапах освітнього процесу. Це включає організацію робочого простору, де порядок і гармонія сприяють концентрації та творчому мисленню; підбір наочних матеріалів та зразків, які надихають і сприяють усвідомленому сприйняттю художніх ідей; використання педагогічної мови, що підтримує емоційно-позитивну атмосферу, підкреслює красу процесу і результату; а також культуру оцінювання, яка враховує не лише технічну правильність, а й художню виразність, композиційну завершеність та оригінальність рішення.

Принцип естетизації навчання також сприяє розвитку у старшокласників здатності до самостійного творчого мислення та емоційної чутливості. Через систематичне впровадження естетичних підходів у навчальний процес учні навчаються помічати деталі, оцінювати гармонію форми і кольору, аналізувати композиційні рішення та застосовувати їх у власній творчості. В результаті поєднання технічної майстерності з естетичним баченням створює умови для формування комплексної компетентності, яка поєднує практичні навички, художній смак та культурну свідомість.

Таким чином, естетизація навчання є фундаментальним принципом у сфері художньої обробки деревини, оскільки вона формує цілісне сприйняття творчого процесу, сприяє внутрішній мотивації учнів та стимулює їх до створення високохудожніх і функціонально завершених виробів.

Відповідно, комплексне врахування та систематичне застосування принципів навчання у процесі ознайомлення старшокласників із різними

видами художньої обробки деревини на уроках технологій створює надійне педагогічне підґрунтя для формування стійкого інтересу до цієї діяльності. Послідовне впровадження цих принципів сприяє не лише ефективному засвоєнню навчального матеріалу, а й розвитку у старшокласників технологічної культури, художньо-естетичної свідомості, відповідального ставлення до праці та прагнення до самовираження і творчої самореалізації [7; 15; 18; 33].

Не менш важливими за дидактичні принципи для методики навчання є методи і форми навчання. Так, у методиці навчання технологій, особливо у методиці навчання старшокласників художній обробці деревини на уроках технологій, особливої актуальності набуває застосування комбінованих методів навчання, які дозволяють цілісно поєднувати ознайомлення учнів з теоретичним матеріалом та демонстрацію прийомів роботи, практичне відпрацювання навичок та елементи дослідницької діяльності. У межах традиційної класифікації методів навчання технологій пріоритетними вважаються [15; 18; 33]:

1. Пояснювально-ілюстративні методи, що передбачають застосування демонстрацій, відеоматеріалів, зразків виробів народного мистецтва та виконання вчителем окремих операцій. Такі методи ефективні на початковому етапі засвоєння нового матеріалу, особливо у візуалізації способів художньої обробки деревини (різьблення, випалювання, інкрустація тощо).

2. Проблемно-пошукові методи, що формують дослідницьке мислення. Застосування проблемних ситуацій, порівняльного аналізу декоративних рішень, створення проєктів на основі власного задуму сприяє розвитку креативності, що є необхідним складником технологічної освіти в старшій школі.

3. Практичні методи (інструктаж, тренування, виконання практичних завдань, етапне виготовлення виробу), які забезпечують формування операційних умінь. Вони є провідними у реалізації компетентнісного

підходу, що передбачає поєднання знань, умінь і ціннісних орієнтацій у реальній діяльності.

У зв'язку з цим особливе місце належить *методам проєктного навчання* [35], які органічно поєднують практику, творчість і аналітику. Проєктна діяльність, що завершується створенням художнього виробу (наприклад, декоративної панелі, сувеніру, настінного декоративного щита тощо), не лише активізує когнітивну діяльність учнів, а й дозволяє інтегрувати знання з історії мистецтв, етнографії, креслення, дизайну, тим самим реалізуючи міжпредметні зв'язки.

Не менш важливу роль, у процесі ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій, відіграють форми організації навчання [13; 15; 33]. Оскільки саме вони визначають характер пізнавальної діяльності, рівень залученості школярів та ефективність опанування практичних умінь. Художня обробка деревини передбачає поєднання теоретичних знань і практичних дій, а тому вибір оптимальних форм навчання дає змогу створити умови, в яких учні можуть поступово, послідовно та безпечно опановувати різноманітні техніки.

Форми організації навчання регулюють спосіб взаємодії учня з матеріалом, інструментами та однокласниками. Наприклад, індивідуальна робота забезпечує можливість зосередитися на особистому темпі виконання завдання, що важливо для формування акуратності, точності й упевненості при роботі з деревиною. Групові форми навчання, своєю чергою, сприяють розвитку взаємонавчання, обміну досвідом і спільному розв'язанні творчих задач, що є важливим для формування комунікативної та кооперативної компетентностей [33].

Використання демонстраційних форм – майстер-класів, показових вправ, відеодемонстрацій – дозволяє учням побачити процес виконання художніх операцій у реальному часі, що значно полегшує подальше самостійне відтворення. Такі форми створюють місток між теорією та практикою, забезпечуючи глибше розуміння послідовності дій, логіки

використання інструментів та технічних нюансів різних видів опрацювання деревини.

Важливим є й те, що різноманіття форм організації навчання стимулює інтерес та підвищує мотивацію учнів. Коли навчальний процес передбачає зміну видів діяльності, чергування індивідуальної, групової та фронтальної роботи, учні отримують можливість проявляти ініціативу, порівнювати власні результати, експериментувати з техніками та прийомами. Це формує позитивне ставлення до художньо-технологічної діяльності й сприяє розвитку творчого потенціалу.

Таким чином, грамотно підібрані форми організації навчання забезпечують не лише ефективне опанування видів художньої обробки деревини, але й створюють умови для різнобічного розвитку учнів, поєднуючи технічні, естетичні та особистісні аспекти навчальної діяльності.

Основними формами організації навчання в межах шкільного уроку технологій є [13; 15; 18; 33]:

Індивідуальна форма – дозволяє враховувати рівень підготовки кожного учня, його психофізіологічні особливості, темп виконання завдань, рівень сформованості просторової уяви та дрібної моторики. Це особливо важливо при виконанні ювелірних елементів різьблення чи мозаїки.

Групова та парна форми – активізують соціальну взаємодію, вміння домовлятися, розподіляти обов'язки, спільно аналізувати та оцінювати результати. Робота над груповими проєктами сприяє формуванню навичок командної взаємодії, що є складовою soft skills сучасного учня.

Фронтальна форма – зазвичай використовується на етапах пояснення нового матеріалу, інструктажу або рефлексивного аналізу результатів діяльності.

На особливу увагу заслуговує також впровадження *елементів дистанційного навчання та цифрових технологій*, які дозволяють створити мультимедійне середовище для ознайомлення з техніками художньої обробки деревини. Онлайн-бібліотеки візуальних зразків, відеоуроки

майстрів, віртуальні музеї декоративного мистецтва забезпечують підвищення мотивації учнів, розширюють їхній естетичний кругозір і сприяють формуванню візуальної грамотності.

Водночас, методичне забезпечення навчального процесу має спрямовуватися не лише на передачу знань і формування практичних умінь, а й на стимулювання самостійної пізнавальної активності, творчого підходу, аналітичного мислення та рефлексивної здатності учнів [15].

Тому, формування пізнавального інтересу та креативності в учнів старших класів є ключовим завданням сучасної технологічної освіти, орієнтованої на розвиток особистості, здатної до самостійного мислення, творчого підходу до вирішення завдань та критичного оцінювання результатів власної діяльності. У контексті вивчення художньої обробки деревини ці завдання набувають особливої ваги, оскільки поєднують технічну точність із художньо-естетичним самовираженням [21].

Пізнавальний інтерес виступає ключовим аспектом активізації навчальної діяльності, який стимулює розвиток інтелектуальних процесів та сприяє формуванню емоційно-ціннісного ставлення до навчального матеріалу. Завдяки цьому інтересу учні переходять від пасивного сприйняття інформації до активного пізнавального процесу, що включає запитування, пошук нових знань, експериментування та дослідження [20]. Пізнавальна активність стає органічною складовою навчання, де учень самостійно шукає відповіді, аналізує отримані дані та робить висновки, що сприяє формуванню критичного мислення та технологічної компетентності.

У сфері художньої обробки деревини пізнавальний інтерес розвивається під впливом комплексу взаємопов'язаних чинників. Серед них одним із найважливіших є новизна навчальних завдань, що стимулює дослідницьку активність учнів, пробуджує допитливість та бажання експериментувати з матеріалом. Також значну роль відіграє естетична привабливість результатів роботи: коли учень бачить красу свого виробу, відчуває задоволення від естетичної завершеності, це підсилює мотивацію до

подальшого навчання та творчої діяльності.

Таким чином, пізнавальний інтерес у навчанні художньої обробки деревини поєднує інтелектуальний, емоційний та практичний компоненти. Він не лише стимулює активне засвоєння знань, а й сприяє розвитку творчого мислення, художнього смаку, здатності до самостійного прийняття рішень та оцінки власної діяльності. У свою чергу, створення у навчальному процесі умов, що підтримують цікавість, різноманітність завдань, естетичну привабливість, можливості для самовираження і практичного застосування, стає основою ефективного формування стійкого пізнавального інтересу старшокласників [11].

Інтерес учнів до навчання зростає в умовах активної, емоційно забарвленої, творчої діяльності, особливо коли учень бачить значущість результату своєї праці. Тому не менш важливим чинником забезпечення ефективності методики ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій є можливість самореалізації, що дозволяє старшокласникам проявити власну індивідуальність, творчий підхід і оригінальні ідеї у створенні виробів. Використання реальних матеріалів та інструментів забезпечує відчуття практичної значущості навчання, формує навички роботи з деревиною, розвиває технічну точність та акуратність. Водночас усвідомлення практичного застосування отриманих знань – можливість створити предмети інтер'єру, декоративні елементи чи сувеніри, що додає діяльності змістовності та цінності, що підвищує внутрішню мотивацію учнів.

В цьому контексті особливу роль у розвитку творчості та творчої діяльності у процесі ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій відіграє організація навчальної діяльності на принципах активного пізнання та проблемного навчання, коли учні стикаються з нестандартними завданнями, шукають власні способи їх вирішення і отримують можливість експериментувати з матеріалами, інструментами та техніками художньої обробки деревини [5; 6; 28]. Такі

умови сприяють формуванню креативного мислення, здатності до комбінування відомих технологічних прийомів у нових варіантах, вироблення оригінальних композицій та авторських виробів.

З огляду на це, важливим методичним засобом є проєктно-орієнтоване навчання, яке дозволяє старшокласникам брати участь у розробці, плануванні та реалізації власних ідей [13; 34; 35]. Проєктування художніх виробів з деревини, наприклад, панно, підставок, декоративних панелей, у поєднанні з елементами української орнаментики чи авторського дизайну, не лише стимулює інтерес, а й забезпечує зв'язок із національно-культурними цінностями.

Поряд із пізнавальним інтересом на перший план виходить розвиток креативності, тобто здатності учня створювати нові ідеї, бачити нестандартні рішення, варіативно поєднувати відомі елементи. Креативне мислення є необхідною умовою для виконання художніх завдань, де результат не є чітко визначеним наперед. Творчість народжується на межі знання та невизначеності, тому саме створення ситуації часткової відкритості рішення, надання учневі свободи вибору техніки, композиції, колористики сприяє вихованню самостійності та ініціативності [12].

Уроки технологій, присвячені художній обробці деревини, мають потенціал стати простором інтеграції пізнавальної та творчої активності, якщо вони правильно організовані. Це передбачає використання методів евристичної бесіди, мозкового штурму, порівняння різних зразків, аналізу естетичних якостей виробів, рефлексії щодо прийнятих рішень. Наприклад, завдання розробити декоративну дерев'яну рамку для картини із застосуванням авторського мотиву потребує як знання технологій, так і елементів дизайну, композиції, уяви [2; 5; 6; 10].

Формування пізнавального інтересу та креативності старшокласників у процесі навчально-трудової діяльності на уроках технологій ґрунтується на поєднанні дидактичної доцільності, емоційно-естетичної привабливості завдань, відкритості педагогічного середовища, що підтримує самостійність і

творчість. Саме така методична стратегія дозволяє перетворити навчання художньої обробки деревини з формального засвоєння навичок на особистісно значущий і творчо наповнений процес самовираження.

В цьому контексті надзвичайно важливим є створення для учнів позитивного психологічного середовища, що підтримує самовираження, заохочує ініціативність та дозволяє уникати страху помилки. Психологічно безпечна для учнів атмосфера на уроках технологій у процесі їх ознайомлення з видами художньої обробки деревини сприяє формуванню впевненості в своїх можливостях, самостійності та відповідальності за результат [1; 9; 13].

Про те, психологічно безпечна для учнів атмосфера на уроках технологій є неможливою, без учителя як організатора та координатора навчального процесу, який підтримує кожну ініціативу учня, пропонує варіативні шляхи розв'язання проблеми, мотивує до експериментів. Педагог має вміти створювати середовище психологічної безпеки та позитивного емоційного клімату, де креативність не пригнічується страхом помилки, а заохочується як природна складова навчання [7; 9; 10; 13].

Тому, важливу психолого-педагогічну роль відіграє пізнавальна активність та емоційне залучення учнів. Відчуття результативності, естетичної завершеності виробу, його практичної значущості підвищує задоволеність навчальною діяльністю і формує стійкий інтерес до художньо-трудової діяльності. Такі умови стимулюють розвиток саморефлексії, здатності аналізувати власну діяльність, оцінювати її якість та визначати шляхи вдосконалення [11; 20; 26].

Сприяти реалізації цих умов на практиці можна шляхом забезпечення змагальності, публічного представлення результатів роботи, виставок, майстер-класів, оцінювання не лише за технічною якістю, а й за креативністю задуму. Залучення учнів до участі в шкільних і позашкільних конкурсах, інтеграція цифрових технологій у презентацію власних робіт (фотозвіти, відеоінструкції, цифрові макети виробів) відкриває нові можливості для

вияву творчої індивідуальності.

При цьому важливо пам'ятати, що в умовах сучасної парадигми освіти, яка орієнтована на формування компетентнісно зрілої, творчої особистості, ініціативність учня виступає як один із провідних чинників його самореалізації. На уроках технологій, зокрема під час вивчення художньої обробки деревини, педагогічна увага має зосереджуватись не лише на передачі знань та формуванні практичних умінь, а й на створенні умов, що спонукають учнів до самостійного прийняття рішень, пошуку інноваційних підходів і відповідального ставлення до власної праці [30; 31].

Ініціатива в освітньому процесі є ціннісною характеристикою суб'єктної позиції учня, яка проявляється у прагненні діяти самостійно, пропонувати нові ідеї, брати на себе відповідальність за хід і результат своєї діяльності. У старшокласників цей потенціал є особливо вираженим у силу вікових особливостей мислення, мотивації та соціальної активності, про які йшлося у попередніх розділах.

Педагогічні стратегії стимулювання ініціативи мають реалізовуватись через продуману систему організаційно-методичних підходів, які включають [9; 12; 27]:

1. Створення ситуацій вибору і відкритих завдань. У навчанні художньої обробки деревини важливо не лише дати учневі чітке технологічне завдання, але й передбачити можливість альтернатив. Наприклад, замість шаблонного виготовлення однорідного виробу, учневі пропонується обрати власний варіант об'єкта, задати власну стилістику декору, техніку різьблення (геометричну, контурну, прорізну тощо), тематику композиції. Такий підхід базується на принципі особистісно орієнтованого навчання і формує у старшокласника відчуття автономії та творчої відповідальності.

2. Залучення до проєктної та дослідницької діяльності. Ініціативність набуває реального вираження у процесі реалізації довготривалих творчих проєктів, які передбачають планування, пошук інформації, аналіз

альтернатив, презентацію результатів. Наприклад, розробка авторського сувеніру з дерева з елементами українського етно-стилю може включати в себе вивчення традиційних орнаментів, добір деревини за властивостями, створення ескізу, реалізацію виробу та рефлексивний аналіз процесу. Така діяльність активізує не лише інтелектуальний, а й емоційно-ціннісний компонент ініціативності, перетворюючи навчання на глибоко особистісний процес.

3. Використання діалогових та рефлексивних форм взаємодії. Ініціатива формується у відкритому навчальному середовищі, де педагог і учні виступають не в ієрархічних ролях, а як партнери у пошуку рішень. Важливе значення мають обговорення варіантів виконання завдань, спільне вирішення проблемних ситуацій, організація рефлексивних обговорень, де кожен учень має змогу висловити свої міркування, оцінити власні досягнення та труднощі. Адже рефлексія є важливим механізмом саморозвитку особистості.

4. Інтеграція міжпредметних зв'язків. Застосування знань з історії мистецтва, етики, геометрії, інформатики у процесі створення художніх виробів з деревини відкриває широкі можливості для самостійного пошуку учнями. Ініціатива проявляється в усвідомленому перенесенні знань із різних галузей для обґрунтування власних проєктних рішень, що посилює внутрішню мотивацію й сприяє розвитку критичного мислення.

5. Визнання та публічне оцінювання ініціативних дій. Значущим фактором стимулювання ініціативи є позитивне підкріплення. Оцінювання має бути не лише інструментом контролю, а засобом підтримки самостійних починань, навіть якщо вони не завжди є технічно досконалими. Організація виставок робіт, участь у шкільних проєктах, публічне представлення результатів праці перед однолітками стимулює прагнення до самовираження і подальшої активності.

Таким чином, педагогічні стратегії стимулювання ініціативи старшокласників у процесі вивчення художньої обробки деревини на уроках

технологій мають бути спрямовані на розвиток суб'єктності учня, створення умов для самостійного прийняття рішень, відкритої комунікації, емоційної залученості та творчої свободи. Тільки за таких умов навчання набуває не лише технологічної, а й гуманістичної цінності, сприяючи формуванню особистості, здатної до інноваційного мислення та активної життєвої позиції.

Отже, ефективне ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій у старшій школі потребує поєднання цілеспрямовано добраних принципів, методів (від пояснення до проєктування), активних форм організації пізнавальної діяльності, а також використання сучасного цифрового інструментарію. Такий підхід забезпечує реалізацію змістових та виховних цілей навчального курсу «Технології», відповідає віковим і пізнавальним особливостям старшокласників, а також дозволяє сформувати в них не лише технологічну, а й культурологічну, естетичну та ціннісну компетентність.

Раціональне тематичне і поурочне планування є ключовим компонентом ефективної методики організації навчального процесу з художньої обробки деревини, оскільки воно забезпечує послідовність формування знань, умінь і навичок учнів, враховуючи їхні вікові та психофізіологічні особливості, освітні інтереси й мотиваційну готовність до творчої праці. Тому, після розгляду методів навчання та форм організації пізнавальної діяльності учнів, логічним етапом є проєктування освітнього процесу на рівні змістових і календарно-структурних одиниць – тематичних розділів і окремих уроків [15; 33].

У тематичному плануванні розділу з художньої обробки деревини центральне місце повинно займати формування творчого та практичного досвіду учнів, орієнтованого на опанування різними видами художньої обробки деревини (наприклад: технологій різьблення, випалювання, інкрустації, мозаїки тощо).

Навчальний матеріал має бути адаптований вчителем до реального рівня готовності старшокласників до сприйняття матеріалу, а також до

матеріально-технічних можливостей навчального закладу. З огляду на вікові та психологічні особливості старшокласників, важливим є поступове ускладнення навчальних завдань, яке дозволяє учням спочатку опанувати базові технологічні навички, а потім переходити до більш складних проєктів з творчим елементом. Цей підхід забезпечує оптимальне поєднання розвитку технічних умінь та естетичної чутливості, стимулює внутрішню мотивацію до навчання та самостійного пошуку рішень [7; 15; 18; 22].

Для організації практичної складової навчання доцільно використовувати інструкційні карти, технологічні схеми, поетапні алгоритми, ескізи-зразки та орієнтовні моделі композицій [15; 18; 33].

А також, у тематичному плані доцільно передбачити заняття, що об'єднують знання з креслення, історії мистецтва, народознавства, фізики (властивості деревини), інформатики (створення макетів виробів у графічних редакторах).

Поурочне планування є конкретизацією тематичного й передбачає структурування змісту уроку за дидактичними етапами, відповідно до завдань кожного заняття [15; 18; 33]:

Мотиваційний блок передбачає створення пізнавальної проблемної ситуації, візуалізація народного декоративного мистецтва, демонстрація майстер-класу або авторських зразків виробів, що викликають інтерес і емоційне включення учнів.

Подача нового навчального матеріалу передбачає чітку, науково обґрунтовану подачу навчальної інформації (знань) про види, техніки та технологічні операції художньої обробки деревини, з використанням методів активного навчання: евристичної бесіди, інтерактивних презентацій, аналітичного аналізу зразків.

Практичне закріплення – виконання індивідуальних завдань з елементами вивчаємої технології художньої обробки деревини (наприклад, контурне різьблення або геометричне випалювання), з поетапною інструкцією та супроводом учителя.

Рефлексивно-оцінювальний етап передбачає обговорення результатів, визначення рівня складності, аналіз типових помилок, самооцінювання й оцінювання учнів.

Особливе значення у поурочному плануванні мають *виховні компоненти*: кожне заняття має бути не лише технічно-операційним, а й ціннісно-орієнтованим, тобто включати в себе елементи естетичного виховання, формування трудової етики, національної самосвідомості, що відповідає концепції НУШ та сучасним завданням художньо-трудової освіти.

Варто також акцентувати на гнучкості планування: в умовах варіативності освітніх програм і матеріально-технічного забезпечення шкіл, учитель має можливість створювати авторські навчальні модулі або інтегровані курси, які дозволяють глибше розкрити певний аспект художньої обробки деревини (наприклад, регіональні техніки різьблення чи інтерпретації українського орнаменту в сучасному дизайні).

Таким чином, тематичне та поурочне планування занять із художньої обробки деревини повинно реалізовувати освітню, розвивальну та виховну функції технологічної освіти, бути адаптивним до потреб старшокласників, стимулювати їхню творчу активність, ініціативу, готовність до практичного застосування знань у реальному житті, а також формувати цілісне сприйняття національної культурної спадщини через призму технологічного мистецтва.

Важливу роль в структурі методики ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій відіграє оцінювання результатів роботи учнів та зворотний зв'язок. Організаційна складова оцінювання полягає у визначенні зрозумілих критеріїв: акуратності, точності виконання, відповідності техніці, творчості рішень, дотримання технологічних вимог. Зворотний зв'язок має бути підтримувальним, конструктивним та орієнтованим на подальше вдосконалення [7; 12; 26]. Тому, при обговорюванні та оцінюванні учнівських робіт вчителю потрібно стимулювати самооцінювання і взаємооцінювання, оскільки вони

допомагають учням критично аналізувати роботи, бачити можливі помилки та визначати шляхи їх виправлення [27; 34]. А фіксація результатів через учнівське портфоліо (фото робіт, нотатки, самоаналіз) – дозволяє простежити їх індивідуальний прогрес та розвиває навички рефлексії [20; 35].

ВИСНОВКИ

У результаті виконання магістерської роботи, присвяченої організаційно-методичним аспектам ознайомлення старшокласників із видами художньої обробки деревини на уроках технологій, було розв'язано поставлені завдання та досягнуто мети дослідження. На основі опрацювання теоретичних джерел, аналізу вікових та психолого-педагогічних особливостей старшокласників, а також методологічних, організаційних й методичних аспектів ознайомлення старшокласників із видами художньої обробки деревини на уроках технологій, сформульовано такі узагальнені висновки.

1. Проведений теоретичний аналіз показав, що художня обробка деревини є важливим компонентом освітньої галузі «Технології», оскільки поєднує технічні, художньо-естетичні та культурологічні складові навчання. У старшій школі цей вид діяльності виступає не лише засобом оволодіння ручними прийомами роботи з матеріалом, а й ефективним інструментом розвитку креативності, просторової уяви, технічного мислення, естетичного смаку та здатності до творчого самовираження.

Огляд літератури свідчить, що у структурі художньої обробки деревини виділяють різьблення, випилювання, інкрустацію, пірографію, декоративне оздоблення поверхні тощо – кожна з яких формує окремий спектр інтелектуальних, естетичних і моторних умінь. Теоретичні засади організації навчання у цій сфері ґрунтуються на принципах системності, наочності, доступності, поетапності та врахування індивідуальних особливостей учнів.

Проаналізовані джерела підтверджують, що художня обробка деревини має значний потенціал для інтеграції елементів національної культури та декоративно-ужиткових традицій у сучасний зміст технологічної освіти, що підсилює виховний аспект навчання.

2. Проведене дослідження дозволило встановити, що результативність

навчання значною мірою залежить від організації освітнього середовища та педагогічно виваженого структурування навчального процесу. На основі аналізу літературних джерел визначено низку ключових організаційних умов, які забезпечують ефективність процесу ознайомлення учнів із видами художньої обробки деревини на уроках технологій:

- створення безпечного, ергономічного й естетично впорядкованого навчального середовища;
- забезпечення учнів якісними інструментами та матеріалами;
- чітке дотримання поетапності навчання: від ознайомлення з виробами та технологіями – до виконання пробних вправ – і далі до творчих робіт;
- формування атмосфери психологічної підтримки, що сприяє подоланню страху помилки та розвитку ініціативності;
- організація індивідуальних, групових і комбінованих форм роботи, що дозволяє поєднати самостійність учня з можливістю взаємонавчання.

Особливо важливим є впровадження демонстраційних форматів навчання (майстер-класи, технологічні покази, робота з відеоматеріалами), які підвищують наочність і полегшують відтворення складних технічних операцій. Застосування «творчих станцій» та диференційованих маршрутів навчальної діяльності забезпечує індивідуалізацію темпу та змісту роботи.

Таким чином, організаційна складова навчання визначає успішність засвоєння старшокласниками технік художньої обробки деревини, сприяє формуванню дисципліни праці, ощадливого ставлення до матеріалів, а також розвитку внутрішньої мотивації учнів.

3. У процесі дослідження встановлено, що методична система навчання художньої обробки деревини повинна враховувати вікові, когнітивні та емоційно-вольові особливості старшокласників і включати комплекс взаємодоповнювальних методів, прийомів та засобів.

Встановлено, що ефективними методичними підходами є:

- поєднання теоретичного та практичного компонентів, що дозволяє забезпечити цілісне розуміння технік і їх практичного застосування;

- застосування проблемного навчання, коли учні самостійно шукають способи розв'язання творчих і технологічних завдань;
- використання проєктної діяльності, яка сприяє розвитку самостійності, планувальних умінь і відповідальності за кінцевий результат;
- використання індивідуальних, парних та групових форм роботи, що дозволяє варіювати навантаження та враховувати рівень підготовки кожного учня;
- диференціація та індивідуалізація навчання, необхідні при формуванні практичних умінь різного ступеня складності;
- постійне застосування зворотного зв'язку, який забезпечує корекцію дій учня і підтримує його впевненість.

Встановлено, що мотиваційна складова є ключовим елементом методичної системи. Саме вона забезпечує зацікавленість учнів у засвоєнні технік, сприяє творчій активності, ініціативності та готовності до експериментування. При цьому, важливою методичною вимогою є створення ситуацій успіху, що дозволяє кожному учневі відчути свою компетентність і сформувати позитивне ставлення до художньо-технологічної діяльності.

А отже, ефективне ознайомлення старшокласників із видами художньої обробки деревини можливе лише за умов комплексного поєднання організаційних і методичних рішень, врахування вікових особливостей учнів, забезпечення наочності, поступовості та практичної спрямованості навчання. Розроблені в межах роботи теоретичні положення та методичні рекомендації можуть бути використані вчителями технологій для підвищення якості навчання, розвитку творчого потенціалу й технологічної культури учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амброзьяк О. Умови для навчання – умови для творчості. Формування мотиваційного поля загальноосвітнього закладу. Завуч. Шкільний світ. 2017. № 12. С. 19-22.
2. Антонович Є. А., Селівачов М.Р. Декоративно-прикладне мистецтво з практикумом у навчальних майстернях : навч. посібник. Київ: РНМК, 1993. 115 с.
3. Варій М. Й. Загальна психологія: підручник для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 1007 с.
4. Виготський Л. С. Педагогічна психологія. Київ: Педагогіка, 1991. 480 с.
5. Від ремесла до творчості: збірник / упоряд. Ю. Г. Легенький. Київ: Час, 1990. 152 с.
6. Глушак Д.Д. Посібник з художньої обробки деревини. 2012. 301 с.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hlushak_DD/Posibnyk_z_khudozhnoi_o_brobky_derevyny.pdf
7. Гончар С.О. Принципи сучасного трудового навчання: контекст компетентнісного підходу. *Технологічна освіта*. 2018. №4. С. 15-21.
8. Гушулей Й.М. Основи деревообробки. Навчальний посібник, 8 кл. Тернопіль: Підручники і посібники, 2000. 88 с.
9. Знамеровська Н. Художньо-конструкторська діяльність учнів основної школи. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2000. № 3. С. 14-16.
10. Іваночко А. Народні ремесла на уроках трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 1998. № 3. С. 10.
11. Ільченко В.О. Психологія мотивації навчання. Київ: Либідь, 2003. 352 с.
12. Ільченко В.О. Теоретико-методичні засади формування творчої активності учнів у процесі трудового навчання. Харків: Основа, 2004. 246 с.
13. Коберник О. Дидактичні основи сучасного уроку трудового навчання.

Трудова підготовка в закладах освіти. 2003. № 2. С. 3-7.

14. Курилич М. Гуцульський орнамент. Київ: ЛК Мейкер, УВЦ, 2001. 122 с.
15. Лазарєв М.І. Методика трудового навчання: навчальний посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2005. 328 с.
16. Матвєєва Т. О. Мозаїка та різьблення по дереву: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1993. 136 с.
17. Мельниченко В.І. Основи художньої обробки деревини: навч. посібник. Київ: Либідь, 2012. 272 с.
18. Методика формування трудових умінь і навичок в 5–7 класах / Терещук А.І. та ін.; під заг. ред. Терещука А.І. Умань: Копіцентр, 2017. 176 с.
19. Методичні рекомендації щодо викладання технологій / трудового навчання та креслення у 2024/25 н.р. URL: <https://drive.google.com/file/d/1vMOWMrrohVpkiRpNSbq3MSRUKmmXXzgLn/view>
20. Мотиваційні основи навчальної діяльності школярів: колективна монографія Одеського обл. ін-ту удосконалення вчителів; за ред. О. В. Малихіної. Одеса: [б. в.], 2008. 230 с.
21. Мусієнко В.Д. та ін. Прилучення учнів до національної культури в процесі трудового навчання: навч.-метод. посібник (5-11 класи). Київ: ДОД НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1998. 86 с.
22. Оршанський Л.В., Курач М.С., Цісарук В.Ю., Ясеницький В.Є. Технологія деревообробного ремесла. Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2012. 500 с.
23. Правила безпечної роботи з інструментом та пристроями. Київ: Форт, 2001. 86 с.
24. Приймак Й.Д. Декорування виробів із дерева: навчальний посібник. Косів: Писаний Камінь, 2001. 118 с.
25. Пронін Л. Мозаїка по дереву. Харків: Ранок, 2016. 272 с.

26. Савченко О. Я. Теоретичні підходи до визначення якості шкільної освіти. *Шлях освіти*. 2006. №4. С. 2-6
27. Савченко О. Я. Розвивальний потенціал змісту освіти у 12-річній школі. *Шлях освіти*. 2008. №2. С. 2-7.
28. Скільський Д. Технічні прийоми художньої обробки деревини. *Народознавчі зошити*. 2012. № 1 (103). С. 82-89. URL: <https://nz.lviv.ua/archiv/2012-1/13.pdf>
29. Станкевич М. Українське художнє дерево XVI-XX ст. Львів, 2002. 480 с.
30. Технології 10-11 класи (рівень стандарту): навчальна програма. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/tehnologiyi-ostatochnij-variant-10.11.17.docx>
31. Технології 10-11 класи (профільний рівень). Спеціалізація «Деревообробка»: навч. програма 33СО. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/tehnologiyi-profilni.zip>
32. Тимків Б., Кавас К. Виготовлення художніх виробів з дерева. Ч. 2. Мозаїка. Випалювання. Розпис / за ред. Б. Тимківа. Львів: Світ, 1996. 133 с.
33. Тхоржевський Д. О. Методика трудового і професійного навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін: навчальний посібник. 3-є вид., допов. і перероб. Київ: Вища школа, 1992. 334 с.
34. Шушкевич А. Ф. Формування мотивації навчання. *Трудове навчання в школі*. 2010. № 10. С. 6-10.
35. Ящук С.М. Виконання основних етапів проектування на уроках трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2003. №2. С. 13-16.

ДОДАТКИ

Додаток А.

**Поурочно-тематичне планування занять
з художньої обробки деревини: Контурне різьблення (10 клас)**

№ уроку	Тема уроку	Мета / Змістовий акцент	Тип уроку
1	Вступ. Види художньої обробки деревини. Традиції та сучасність	Ознайомлення з видами обробки: різьблення, випалювання, інкрустація	Подачі нового навчального матеріалу
2	Основи контурного різьблення. Інструменти та техніка	Вивчення прийомів і техніки контурного різьблення	Комбінований
3	Практичне заняття: виконання базових елементів контурного різьблення	Тренування навичок прорізання по лінії, кутові переходи	Формування умінь та навичок
4	Створення ескізу. Художній аналіз орнаментів.	Пошук і адаптація орнаментів; створення власного ескізу	Застосування умінь та навичок (виконання творчого проєкту)
5	Практичне заняття: перенесення ескізу на дерев'яну заготовку	Розмітка поверхні, техніка переведення малюнку	Застосування умінь та навичок (виконання творчого проєкту)
6	Виконання контурного різьблення за ескізом.	Виконання готової роботи з дотриманням техніки	Застосування умінь та навичок (виконання творчого проєкту)
7	Опрацювання країв, шліфування, обробка поверхні	Завершальні технологічні етапи	Застосування умінь та навичок (виконання творчого проєкту)
8	Захист проєкту. Виставка творчих робіт. Рефлексія	Презентація виробів, аналіз, самооцінка	Контрольно-підсумковий (представлення та оцінювання творчого проєкту)

**План-конспект комбінованого уроку
на тему «Художня обробка деревини. Основи контурного
різьблення: прийоми, інструменти, правила безпеки»**

Тема уроку: Художня обробка деревини. Основи контурного різьблення: прийоми, інструменти, правила безпеки

Мета уроку:

- навчальна: ознайомити учнів з поняттям контурного різьблення по дереву, його історичними та культурними особливостями. Розкрити технологію виконання елементарних прийомів контурного різьблення. Сформувати базові знання про інструменти, матеріали та правила безпеки при виконанні різьблення.

- розвивальна: розвивати просторову уяву, точність моторики рук, вміння аналізувати художні зразки, працювати з кресленнями та шаблонами. Стимулювати креативність у створенні власного ескізу або орнаменту.

- виховна: виховувати естетичний смак, повагу до народного мистецтва, уважність та відповідальність під час роботи з інструментами.

Тип уроку: комбінований (вивчення нового матеріалу з елементами демонстрації і первинного практичного закріплення)

Форма організації: фронтальна з елементами індивідуалізованої діяльності (фронтальна демонстрація, індивідуальні мікропрактикуми)

Обладнання і матеріали: Зразки виробів із контурним різьбленням (дощечки, рамки, шкатулки); комп'ютер, проєктор, презентація з історичними прикладами різьблення; дерев'яні заготовки (липи), ножі-косяки, стамески, шаблони орнаментів; інструкційні картки з ТБ; відеофрагмент процесу виконання контурного різьблення

Структура і хід уроку:

1. Організаційний етап (2-3 хв)

Перевірка присутності, готовності учнів до заняття.

Актуалізація уваги за допомогою проблемного питання:

«Чому дерево вважається унікальним матеріалом для мистецтва?»

2. Постановка мети уроку (5 хв)

Короткий емоційно насичений вступ: демонстрація кількох естетичних зразків контурного різьблення (рамки, хрестики, іконостаси), зокрема із традиційного українського побуту.

Учитель формулює навчальну проблему:

«Які інструменти, знання та вміння потрібні, щоб створити власний художній виріб з дерева?»

Учні спільно з учителем формулюють мету уроку та очікувані результати.

3. Актуалізація опорних знань (5 хв)

Фронтальна бесіда:

Які властивості деревини роблять її придатною для художньої обробки?

Які види обробки дерева вам уже відомі?

З якими інструментами ви вже працювали?

Короткий опитувальний блок або гра «Так/Ні» на терміни: дерево, волокна, фактура, шаблон.

4. Вивчення нового матеріалу (20–25 хв)

4.1. Поняття та історія контурного різьблення (5 хв)

Презентація з прикладами українського народного контурного різьблення.

Пояснення термінів: контур, штрих, лінія, орнамент.

4.2. Інструменти, матеріали, заготовки (5 хв)

Демонстрація ножа-косяка, стамесок різних форм.

Огляд типів деревини: липа, осика, клен.

Інструктаж з техніки безпеки (візуальна пам'ятка, обговорення ризиків).

4.3. Етапи виконання контурного різьблення (10 хв)

Показ схеми:

Вибір шаблону або створення ескізу.

Перенесення орнаменту на заготовку.

Виконання прорізів ножем уздовж контуру.

Опрацювання глибини та ширини різь.

Завершальна обробка (зашліфування, просочення олією).

Відеофрагмент (2 хв) із покроковим виконанням техніки.

5. Первинне закріплення знань (10–12 хв)

Практичне завдання: виконання одного з базових елементів орнаменту (пряма лінія, крива, трикутник) на навчальній дощечці.

Учні працюють за інструкційними картками, учитель коригує техніку тримання ножа, силу натиску.

6. Підсумок уроку. Рефлексія (5–6 хв)

Усне опитування:

Які основні інструменти використовують для контурного різьблення?

Які етапи виконання роботи вам запам'ятались?

Що було найскладнішим?

Метод «Мікрофон»: «Сьогодні на уроці я навчився(лась)...»

7. Домашнє завдання

Обов'язкове: створити власний ескіз нескладного орнаменту для майбутнього виробу (рамки, дощечки, панно), принести на наступне заняття.

Творче (за бажанням): дібрати приклади українських орнаментів із різьблених виробів у родинному архіві, музеї, або з онлайн-джерел, оформити презентацію (1-2 слайди).

**План-конспект уроку формування умінь та навичок
на тему «Практичне опрацювання базових елементів контурного
різьблення»**

Тема уроку: Практичне опрацювання базових елементів контурного різьблення

Мета уроку:

- навчальна: відпрацювати основні технічні прийоми виконання контурного різьблення (пряма лінія, дуга, кутові переходи).
- розвивальна: розвивати точність, акуратність, окомір, дрібну моторику, вміння працювати за інструкційною картою.
- виховна: формувати відповідальність, старанність, дотримання правил безпеки.

Матеріально-технічне забезпечення: ніж-косяк, штихель, дерев'яна дощечка (липа), шаблони елементів орнаменту, лінійка, циркуль, простий олівець, інструкційна карта, пам'ятка з техніки безпеки, демонстраційні зразки

Структура і хід уроку:

1. Організаційна частина (2 хв)

Привітання, перевірка готовності учнів до заняття, інструментів.

2. Вступний інструктаж:

2.1. Інструктаж з техніки безпеки (5 хв)

Повторення правил поведінки з різучим інструментом.

Презентація можливих помилок і як їх уникнути.

2.2. Повідомлення завдання (5 хв)

Мета: виконати базовий фрагмент орнаменту, що включає: пряму лінію, на півдугу, перехрещення ліній (кутовий елемент).

Учням роздаються шаблони із заданими лініями.

Пояснення, як переносити шаблон на деревину.

2.3. Демонстрація виконання елементів учителем (5 хв)

Учитель демонструє учням основні етапи виконання роботи: фіксація заготовки, початок різьблення: легкий натиск, напрямок руки, контроль глибини різь.

3. Поточний інструктаж. Самостійна робота учнів (25 хв)

Учні працюють над шаблоном на власних заготовках.

Учитель здійснює індивідуальні, або фронтальні консультації: контролює дотримання правил техніки безпеки праці, коригує положення рук учнів, допомагає обирати напрямок різь, нагадує про шліфування та очищення поверхні після завершення елемента

4. Заключний інструктаж.

4.1. Проміжна рефлексія (5 хв)

Обговорення труднощів:

Що було найважчим?

Який елемент вдалося найкраще?

4.2. Оцінювання (3 хв)

Оцінюється: відповідність формі шаблону, охайність, глибина, плавність ліній, точність та якість виконаної роботи.

Заохочення учнів, які проявили креативність або швидко оволоділи технікою

4.3. Домашнє завдання

Придумати власну композицію з 2-3 елементів.